

Destinasyon unsurları açısından Bandırma ve yeni bir tur rotası önerisi Bandırma in terms of destination elements and a new tour route proposal

Gönderim Tarihi / Received: 03.05.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 19.09.2024

Doi: [10.31795/baunsobed.1478061](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1478061)

Murat ÜNVER**1

Seda ŞAHİN²

ÖZ: Turizmin çeşitlendirilmesi ve 12 aya yayılmasına yönelik çalışmalar ve planlamalar çerçevesinde, yeni ziyaret noktalarının ortaya çıkarılması ve mevcut turistik çekiciliklerin yeni rotalara eklenmesi, sektörün önem verdiği konularından biridir. Özellikle *şehir turizmi* kapsamında, kentlerin markalaşması, tarihi ve kültürel değerlerinin ortaya konulması, kent merkezi ve yakın çevresinde bulunan arkeolojik alanların, mimari yapıların, doğal alanların turizme kazandırılması yöre halkına da olumlu katkılar sağlamaktadır. Konuyla ilgili değerlendirilmeler yapılırken, ortaya konulacak yeni rotaların ve ziyaret noktalarının sahip oldukları özelliklerin ön plana çıkarılmasına yönelik süreçler ilgili bakanlıklar, yerel yönetimler, üniversiteler ve diğer paydaşlarla bir araya gelinerek ortak bir akılla yönetilmelidir. Bu çalışmayla, Bandırma'nın sahip olduğu turistik çekicilikler ve mevcut turizm potansiyeli değerlendirilmiş, gerek *şehir turizmi* açısından gerekse önemli bir ziyaret noktası olabilmesi yolunda öneriler ortaya konulmuştur. Her yıl milyonlarca ziyaretçinin farklı destinasyonlara giderken Bandırma'dan sadece transit olarak geçmesi sebebiyle, sahip olduğu eşsiz tarihi ve kültürel birikiminin turizm açısından yeterince değerlendirilemiyor oluşu üzerinde durulmuş ve düzenlenen tur rotası önerileri ile bölgenin aktif olarak turizmin içine nasıl çekileceği gibi sorulara yanıtlar verilmiştir. Ayrıca, alanyazında Bandırma özelinde bu konuyla ilgili sınırlı sayıda çalışmalara rastlanılması nedeniyle, ortaya konulan bulgu ve önerilerin daha sonra araştırma yapacaklar ve turist rehberleri için bir yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Bandırma, Şehir turizmi, Tur rotası, Turist rehberliği, Turizmde yeni rotalar

ABSTRACT: Within the framework of studies and plans to diversify tourism and spread it over 12 months, revealing new visiting points and adding existing tourist attractions to new routes are considered one of the important issues of the sector. Especially within the scope of city tourism, branding of cities, revealing their historical and cultural values, and bringing in archaeological sites, architectural structures, and natural areas in the city center and its immediate surroundings for tourism also have positive contributions to the local people. While making evaluations on the subject, processes to highlight the features of the new routes and visiting points to be produced should be managed with a common mind by coming together with relevant ministries, local governments, universities, and other stakeholders. With this study, the touristic attractions and current potential of Bandırma were evaluated and suggestions were put forward for both city tourism and becoming an important visiting point. It has been highlighted that Bandırma's unique historical and cultural heritage cannot be adequately utilized in terms of tourism, as millions of visitors pass through Bandırma only as transit on their way to different destinations every year, and answers have been given to questions such as how to actively involve the region in tourism with tour route suggestions. In addition, since there are a limited number of studies on this subject specifically for Bandırma in the literature, it is considered that the findings and suggestions presented will be a guide for those who will conduct research in the future and for tourist guides.

Keywords: Bandırma, City tourism, New routes in tourism, Tour route, Tourist guidance

** Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi/Turizm Fakültesi/Turizm Rehberliği Bölümü, unvermurat@hotmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-6669-9061>

² Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Turizm Fakültesi/Turizm Rehberliği Bölümü, ssen@balikesir.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5977-1561>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

In this study, the tourist attractions and touristic potential of Bandırma were evaluated on the importance of city tourism in spreading tourism to twelve months and the organization of alternative routes with new destinations to be created. The tourism elements required for the creation of a new destination and the elements that Bandırma have been revealed, and sample tour routes have been prepared. Thus, half-day, full-day, and one-night accommodation tour routes were determined in detail, and the routes to be followed if Bandırma was included in the package tours were presented, supported by maps and tables. Since there are insufficient studies on the subject specific to Bandırma in the literature, it is thought that this study will be the pioneer for comprehensive research to be conducted later.

Methodology

In the literature review, tourism-related studies and plans specifically for Bandırma were examined, and data that would form the basis of this study were collected. In addition, the elements considered within the scope of touristic attractions, transportation networks, city-owned accommodation, food and beverage establishments, and ancillary services were investigated. Thus, secondary data and statistics were introduced.

Findings and discussion

The elements that a destination must have to be a tourist destination are evaluated as attractions, accessibility, facilities, package tours, activities, and auxiliary services. In this study, these elements were examined for Bandırma. As a result, the tourist attractions of Bandırma are listed as Daskyleion Ancient City, Kyzikos Ancient City, Bandırma Museum, Edincik Ottoman Artifacts, Haydar Çavuş Mosque, Old Station Building, Old Pier Building, Bandırma Palace Hotel, Şirinçavuş District Ancient Port, Son Kurşun Monument, Atatürk Statue and Martyrs' Monument, Kırıkpınar Başpehlivanları Statue, Kuş Cenneti National Park, and Kapıdağ Purple Onion, and detailed information about these values is included. Regarding accessibility, easy transportation options to the city by road, sea, and railway are demonstrated with maps. Bandırma is considered to have sufficient facilities in terms of facilities, activities, and auxiliary services. However, it has been determined that there are deficiencies in the package tours and that travel agencies do not prepare package tours including Bandırma.

Due to its geographical location, Bandırma is located in a place where touristically important cities such as Çanakkale, İstanbul, Bursa, Balıkesir, and İzmir can easily be reached. Guests visiting the mentioned cities for touristic purposes pass through Bandırma. However, these tourists cannot experience and see the tourist attractions of the city. In this research, Bandırma is rarely included as an accommodation point in package tours organized by travel agencies, and even in this case, it is a location used only for overnight stays. In addition to easy transportation by railways, ferry, and roads, this study has demonstrated that the existing tourist attractions (Daskyleion and Kyzikos Ancient Cities, Son Kurşun Monument, Kuş Cenneti National Park, Archeology Museum, historical buildings in the city center, Edincik Ottoman Buildings, etc.) are sufficient. It is thought that the importance of Bandırma will increase even more with the future transportation plans and investments in the development of the city. For these reasons, it seems possible for the city to become a tourist destination with proper planning.

Results and recommendations

As a result of this study, it has been determined that Bandırma meets the criteria considered as tourism elements and has sufficient features to be a new tourist destination. However, detailed planning and arrangements on the subject need to be made by coming together with local governments, universities, non-governmental organizations, and other stakeholders. In particular, the issues of city traffic and the inadequacy of food and beverage facilities came to the fore. It has been observed that there are no adequate auxiliary service opportunities in some regions such as ancient cities (Cyzicus and Daskyleion Ancient Cities) and the Son Kurşun Anıtı. In addition, it has been revealed that it is necessary to work on elements such as slogans and landmarks to create a touristic city brand.

Although Bandırma's accommodation facilities are sufficient to meet the current demand, future arrangements should be made in terms of quality and quantity. Alternatively, accommodation facilities in Erdek, Gönen, and Manyas districts, which are approximately 30 km away from Bandırma, can be used. Thus, it is suggested that by adding tourist attractions in neighboring districts to the destination, its contribution to regional tourism will increase.

The urban traffic problem, which is one of the biggest problems in city tourism today, is a situation that needs to be taken seriously for Bandırma. It would be appropriate to take precautions and make plans in order not to exceed the city's carrying capacity in terms of vehicle traffic. In particular, parking tour buses in suitable areas at the city entrances and transporting visitors to the city center with smaller vehicles is considered as a solution to this problem. Alternatively, parking areas in the city center can be arranged to accommodate tour buses. Thus, it is evaluated that tourists can visit the visiting points without disturbing the city residents.

It would be appropriate to bring together travel agencies and tourist guides, which are important representatives of the tourism sector, and to take steps towards making the city a tourist destination through studies and meetings to be held in Bandırma. It is thought that contacting agencies and tourist guides, especially in nearby cities such as İstanbul, Bursa, Çanakkale, Balıkesir, and İzmir, and getting their suggestions and ideas on the subject will speed up the process.

Giriş

Turizm sektörü, dünya çapında hızla gelişen, ülkelere ekonomik, sosyal ve kültürel katkıları sebebiyle faydalar sağlayan ve bu sebeplerle üzerinde önemle durulan bir sektördür (Aktaş vd., 2016). Yakın zamanda tüm sektörlerde olduğu gibi yaşanan 2019-Covid Pandemi sürecinde ciddi düşüşler olsa da, hızlı bir toparlanmayla eski günlerine dönen turizm sektörü hakkında Dünya Turizm Organizasyonu Genel Sekreteri Zurab Pololikashvili (United Nations World Tourism Organization [UNWTO], 2023), 2023 yılı için yaptığı değerlendirmede “Küresel turizm yıl sonuna kadar salgın öncesi seviyelere dönme yolunda. Fark yaratan insanlara ve projelere yatırım yaparak, sektörün herkes için büyüme ve fırsat yaratma potansiyelini ortaya koyabiliriz.” açıklamasını yaparak, turizme yapılacak yeni yatırım ve projelerin önemini vurgulamıştır. Söz konusu projelerden birisi de şehirlerdeki turizmin canlandırılmasına yönelik, yeterli potansiyeli barındıran kentlerde yeni ziyaret noktaları oluşturma konusudur. Bu şekilde, ürünler gibi şehirlerin de *markalanması* ile destinasyonların pazarlanmasında olumlu katkılar sağlayacağı öngörülmektedir (Şen, 2019). Türkiye Turizm Stratejileri (2023: 33) bildirisinde de doğal ve kültürel zenginliklere sahip kentlerimizin markalaştırılması, turistler için bir çekim noktası haline getirilmesi konusu gündeme alınmış ve bu konuda 19 şehrimizi kapsayan bir markalaşma stratejisi öngörülmüştür.

Turizmin çeşitlendirilmesi ve bütün yıla yayılmasına yönelik, Türkiye'nin sahip olduğu birbirinden değerli doğal, tarihi ve kültürel değerler göz önüne alındığında kentlerin markalaşması ve yeni ziyaret noktalarının planlanmasıyla pek çok yerleşim yerinin bu kapsama dahil edilebileceği düşünülmektedir. Bu anlamda Bandırma özellikle ulaşım seçeneklerinin çokluğu ve kolaylığı açısından dikkat çekmektedir. Transit geçiş güzergahı üzerinde olmasından dolayı gerek deniz yoluyla İstanbul'dan Bandırma bağlantılı Güney Marmara ve Ege Bölgesi'ndeki turistik alanlara -ve ters yönde- hareketler, gerekse Anadolu'nun çeşitli coğrafyalarından Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'na yönelik -ve ters yönde- hareketler, kentten her yıl milyonlarca ziyaretçinin geçişine imkan sunmaktadır. Örneğin, İstanbul-Bandırma arasında İstanbul Deniz Otobüsleri A.Ş. tarafından gerçekleştirilen hızlı feribot seferlerinde 2022 yılında 310.000 yolcunun üzerinde bir hareketlilik yaşanmıştır (Bandırma Ticaret Odası, 2022). Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanı Kaşdemir ise, bölgeyi (Çanakkale) her yıl yaklaşık üç milyon kişinin ziyaret ettiğini ve ziyaretçi hedeflerinin dört milyon kişi olduğunu belirtmektedir (Anadolu Ajansı, 2018). Bandırma'dan transit geçen bu ziyaretçilerin, turistik anlamda kente katkısı sınırlı orandadır. Ayrıca, Bandırma'nın bir ziyaret noktası olarak paket turlarda yer almadığı görülmüştür. Bu çalışmayla, kentin sahip olduğu ziyaretçi potansiyelinin, mevcut turistik çekiciliklerle birleştirilmesiyle, yeni ve tercih edilen bir destinasyon olma yolunda avantaj ve dezavantajları ortaya koyulmuş, turizm arz kaynakları incelenerek tur programlarına dahil edilebilmesi yönünde alternatif tur rotaları önerilmiştir.

Literatür taraması

Bandırma'nın tarihçesi

Balıkesir'in ilçesi olan Bandırma, ilk olarak 1879 yılında Karesi (Balıkesir) Sancağı'na bağlanarak belediye teşkilatı kurulmuştur. 13. yüzyılın başlarında küçük bir balıkçı köyü olan yerleşim, Orhan Gazi döneminde Osmanlıların egemenliğine girmiş (1345), bir dönem Aydıncık'a (Edincik), 16. yüzyılda Galata kazası Kapıdağ Nahiyesi'ne ve 1830 yılında Erdek'e bağlı olarak varlığını günümüze kadar sürdürmüştür (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, 2024).

Bölgede yapılan arkeolojik kazılarda MÖ. 6. bin yılına kadar uzanan yerleşimler keşfedilmiştir. MÖ. 1000 yılının ilk çeyreğinden itibaren ise Frigler, Lidyalılar, Mysialılar, Traklar, Persler, Makedonlar, Romalılar, Bizanslılar ve nihayet Osmanlılar'a kadar uzanan geniş bir kültürel mozaik içerisinde yerleşim görmüştür. MÖ. 550-334 yılları arasında bölgede egemen Persler'in önemli bir satraplık merkezi (valilik merkezi) olan Manyas Gölü'nün güney ucundaki Daskyleion ve Kapıdağ Yarımadası'nın yine güneyinde yer alan, özellikle MÖ. 3. yüzyıldan itibaren deniz ticaretinde önemli bir liman kenti olarak bilinen Kyzikos, Bandırma çevresindeki önemli antik kentlerdir (Türkiye Kültür Portalı, 2014 ve Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Kyzikos'un limanı olan *Panormos* ise bugünkü Bandırma şehir merkezinin yaklaşık iki kilometre kuzeydoğusundaki küçük bir balıkçı köyü olan yerleşimin adı olarak bilinmektedir (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, 2024). Bu isim Helen dilinde *her yanı güvenli* - *güvenli liman* anlamlarına gelmektedir. Haçlı seferlerinden sonra bu bölgede

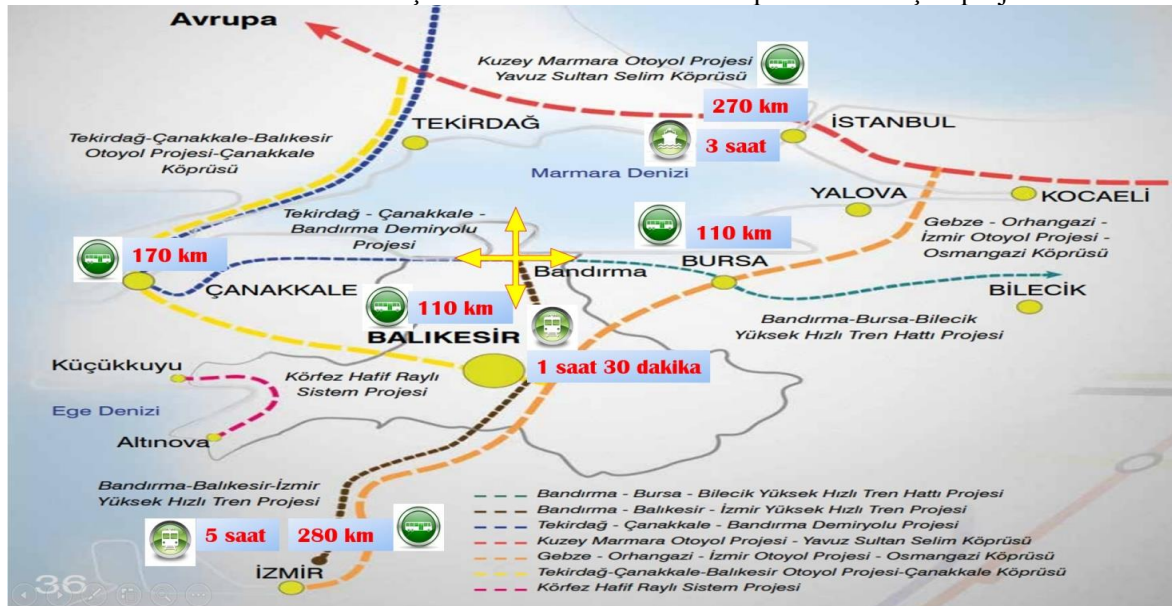
gelişen kasabanın adı farklı kaynaklarda *Panorme*, *Panormes*, *Palorine* ve *Panderma* olarak anılmıştır. Zamanla Bandırma isminin *Panderma* adından türediği düşünülmektedir (Umar, 1993). Aktif bir liman olma özelliğini halen sürdüren kent, özellikle Çanakkale Savaşları ve Kurtuluş Savaşı yıllarında İstanbul'u Anadolu'ya bağlayan önemli askeri ve ticari liman olarak kullanılmış, yaklaşık iki yıl süren düşman işgalinden sonra 17 Eylül 1922 tarihinde, Kurtuluş Savaşı'nda son kurşunun atıldığı yer olma özelliğini taşıyarak özgürlüğüne kavuşmuştur (Bandırma Kaymakamlığı, t.y., Çağatay, 2022 ve Tuçbaş, 2022).

Bandırma'nın coğrafi konumu ve ulaşım olanakları

Marmara Bölgesi'nde, Marmara Denizi'nin güney kıyısında bulunan Bandırma'nın, kuzeyinde Erdek ve Kapıdağ Yarımadası, doğusunda Karacabey, güneyinde Manyas ve Kuş Gölü, batısında Gönen yer almaktadır (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, 2022). Son verilere göre 2023 yılı nüfusu 166.836 kişidir ve 54 mahallesi bulunmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2023). Bandırma, gelişmişlik açısından merkez ilçenin de önünde birinci sırada, Türkiye'deki 922 ilçe arasında ise 30. sırada yer almaktadır. Yine Türkiye genelinde il olma niteliklerine sahip 87 ilçe arasında beşinci sıradadır (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Sahip olduğu kara, deniz ve tren yolları ile İstanbul, Bursa, Balıkesir, Çanakkale ve İzmir illerine kolay ulaşım olanağına sahip olan kentten yaklaşık olarak kara yoluyla Bursa ve Balıkesir; 110 km, Çanakkale; 170 km, İzmir; 280 km ve İstanbul (Avrupa Yakası); 270 km uzaklıktadır (Google Haritalar, 2024). Ayrıca, tren yoluyla Balıkesir; ortalama bir saat 30 dakika, İzmir ise; ortalama beş saat sürmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları A.Ş. Genel Müdürlüğü, 2024). Deniz yoluyla ise hızlı feribot seferleriyle Bandırma-İstanbul (Yenikapı) arası yaklaşık iki saat 30 dakikadır (İDO İstanbul Deniz otobüsleri Sanayi ve Ticaret A.Ş., 2024). Halen devam etmekte olan, Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli Hızlı Tren Projesi ile 201 km uzunluğundaki tren yolu hattının, Ankara-İstanbul Yüksek Hızlı Tren hattına bağlanmasıyla Bursa-Ankara ve Bursa-İstanbul arasının iki saat 15 dakikada kat edilmesi planlanmaktadır. Böylece Bandırma'ya da Ankara ve İstanbul'dan yüksek hızlı tren ile çok daha kısa sürede ulaşım mümkün hale gelecektir (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir yolları A.Ş. Genel Müdürlüğü, t.y.). Kentte bulunan 6. Ana Jet Üs Komutanlığı'na bağlı askeri havaalanı sivil uçuşlara kapalıdır. Harita 1'de Bandırma'nın çevre illere olan mesafeleri ve planlanan Bandırma-Bursa-Bilecik Yüksek Hızlı Tren Hattı, Bandırma-Balıkesir-İzmir Yüksek Hızlı Tren Hattı ve Tekirdağ-Çanakkale-Bandırma Demiryolu projeleri yer almaktadır.

Harita 1: Bandırma ile çevre iller arası mesafeler ve planlanan ulaşım projeleri



Kaynak: Güney Marmara Kalkınma Ajansı-Balıkesir Turizm Yatırım Rehberi kaynağından faydalanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

İstanbul Deniz Otobüsleri A.Ş. Bandırma-İstanbul-Bandırma arasında hızlı feribot seferleriyle 1998 yılından beri yolcu taşımacılığı yapmaktadır (İDO İstanbul Deniz otobüsleri Sanayi ve Ticaret A.Ş., 2024). Hızlı ve güvenli bir ulaşım aracı olarak yaklaşık üç saat ile Marmara Denizi'nin iki yakasını birleştiren seferler Bandırma'yı, Türkiye'nin en büyük metropolü olan İstanbul'a bağlamaktadır. Tablo 1'de 2022 yılındaki seferlere ait istatistikler yer almaktadır.

Tablo 1: İstanbul Deniz Otobüsleri ile Bandırma-İstanbul arası gerçekleşen yolcu ve sefer sayıları

BANDIRMA-YENİKAPI-KADIKÖY		KADIKÖY-YENİKAPI-BANDIRMA	
Sefer Sayısı	Yolcu Sayısı	Sefer Sayısı	Yolcu Sayısı
654	158.482	652	167.868

Kaynak: İstanbul Deniz Otobüsleri A.Ş. Verileri, Bandırma Ticaret Odası ve 2022 Bandırma Ekonomi Raporu'ndan derlenmiştir.

Tablo 1'de 2022 yılına ait toplam 1306 karşılıklı sefer ile toplam 326.350 yolcu hareketliliği görülmektedir. Söz konusu yolcuların ne kadarının turistik hareketlilik içerisinde olduğunun tespiti mümkün olmasa da uygun şartlar sağlandığında, bir kısmının Bandırma'daki turistik faaliyetlere katılma potansiyeli olduğu düşünülmektedir.

Bandırma'daki konaklama ve yiyecek-içecek işletmeleri

Bandırma'da ikisi *Özel Konaklama Tesisi* statüsünde ve 12'si işletme belgeli olmak üzere toplam 14 konaklama işletmesi bulunmaktadır. İşletmelerin oda ve yatak kapasitesi dağılımı Tablo 2'de yer almaktadır. Söz konusu işletmelerin büyük bir kısmı şehir merkezinde bulunmaktadır. İşletme belgesine sahip tesislerden iki tanesi iki yıldızlı, sekiz tanesi üç yıldızlı otel statüsündedir. Dört ve beş yıldızlı birer tane otel bulunmaktadır. Buna göre Bandırma toplam 667 oda ve 1311 yatak kapasitesine sahiptir.

Tablo 2: Bandırma'daki bakanlık turizm işletme belgeli konaklama işletmeleri

SIRA NO	TESİS ADI	SINIFI	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
1	Grand Asya Otel	★ ★ ★ ★ ★	136	272
2	Otel Eken Prestige	★ ★ ★ ★	93	192
3	Eken Otel	★ ★ ★	78	150
4	Hotel Perama	★ ★ ★	55	110
5	Odaman Otel	★ ★ ★	52	98
6	City Asya Otel	★ ★ ★	35	79
7	Tüm Otel	★ ★ ★	35	64
8	Villa Marina Otel	★ ★ ★	35	60
9	Grand Serenay Otel	★ ★ ★	24	48
10	Tüm Otel Palas	★ ★ ★	24	38
11	Otel Sarenis City	★ ★	35	70
12	Golden Elit Otel	★ ★	13	26
13	Otel Panderma Port	ÖZEL	23	42
14	Bandırma Palas Otel	ÖZEL	29	62
TOPLAM			667	1311

Kaynak: Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020 Yılı İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri Listesi'nden faydalanılmıştır.

Tablo 3'te ise Basit Konaklamalı Turizm İşletme Belgeli İşletmeler yer almaktadır. Toplam 13 işletme, 294 oda ve 597 yatak kapasitelidir. Şehrin çeşitli bölgelerinde bulunan tesislerin büyük çoğunluğu merkeze yakın konumdadır.

Tablo 3: Bandırma'daki basit konaklama turizm işletme belgeli işletmeler

SIRA NO	TESİS ADI	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
1	Atlas Apart Pansiyon	21	42
2	Ay Apart	16	32
3	Sahil Otel	48	96
4	Uysal Konaklama	4	8
5	Liman Apart	36	72
6	Özel Sıla Apart	35	79
7	Vera Otel	26	52
8	Saray Konaklama	9	18
9	Beğenir Konaklama	8	16
10	Su Apart Pansiyon	16	32
11	Belinda Apart	44	88
12	Merkez Apart	24	48
13	Otel Göznur	7	14
TOPLAM		294	597

Kaynak: Bandırma Ticaret Odası, 2022 Bandırma Ekonomi Raporu'ndan faydalanılmıştır.

Tablo 2 ve Tablo 3 beraber değerlendirildiğinde Bandırma'da toplamda 27 konaklama tesisinde, 961 oda ve 1908 yatak kapasitesi olduğu görülmektedir.

Tablo 4'te ise Bandırma'da Turizm İşletme Belgeli konaklama tesislerinde 2022 yılına ait *Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış ve Doluluk Oranları* görülmektedir. Tesislere gelen toplam 87.548 ziyaretçiden 82.845'i yerli, 4.703'ü yabancıdır. Toplamda 149.046 gecelik konaklamanın 138.962'sini yerli, 10.084'ünü yabancılar gerçekleştirmiştir. Ortalama kalış süreleri ise yerli ziyaretçilerde 1,68 ve yabancı ziyaretçilerde 2,14 gecedir. 2022 yılı toplam doluluk oranı % 36,55 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4: Bandırma'daki turizm işletme belgeli konaklama tesislerine ait istatistikler

TESİSE GELİŞ (Kişi)			GECELEME (Gün)			ORTALAMA KALIŞ (Gece)			DOLULUK ORANI (%)		
Yer.	Yab.	Toplam	Yer.	Yab.	Toplam	Yer.	Yab.	Ort.	Yer.	Yab.	Toplam
82.845	4.703	87.548	138.962	10.084	149.046	1,68	2,14	1,70	34,08	2,47	36,55

(Yer.: Yerli, Yab.: Yabancı, Ort.: Ortalama)

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Konaklama İstatistikleri (2022)

Tablo 5'te Bandırma'da Mahalli İdarelerce Belgelendirilen konaklama tesislerinde 2022 yılına ait *Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış ve Doluluk Oranları* görülmektedir. Tesislere gelen toplam 33.855 ziyaretçiden 32.802'si yerli, 1.053'ü yabancıdır. Toplamda 58.772 gecelik konaklamanın 56.850'sini yerli, 1.922'sini yabancılar gerçekleştirmiştir. Ortalama kalış süreleri ise yerli ziyaretçilerde 1,73 ve yabancı ziyaretçilerde 1,83 gecedir. 2022 yılı toplam doluluk oranı % 43,40 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo5: Bandırma'daki mahalli idarelerce belgelendirilen konaklama tesislerine ait istatistikler

TESİSE GELİŞ (Kişi)			GECELEME (Gün)			ORTALAMA KALIŞ (Gece)			DOLULUK ORANI (%)		
Yer.	Yab.	Toplam	Yer.	Yab.	Toplam	Yer.	Yab.	Ort.	Yer.	Yab.	Toplam
32.802	1.053	33.855	56.850	1.922	58.772	1,73	1,83	1,74	41,98	1,42	43,40

(Yer.: Yerli, Yab.: Yabancı, Ort.: Ortalama)

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Konaklama İstatistikleri (2022)

Tablo 4 ve Tablo 5 birlikte incelendiğinde, toplam yerli-yabancı tesise gelişler 121.403 kişi ve toplam yerli-yabancı geceleme 207.818'dir. Doluluk oranları ise Bakanlık belgeli tesislerde (%36,55) Mahalli İdarelerce Belgelendirilen Tesis doluluk oranlarına (%43,40) göre daha düşük gerçekleşmiştir.

Mevcut durumda var olan yiyecek ve içecek tesislerinin bir kısmı turist gruplarına hizmet verecek büyüklüktedir. Ancak genel olarak bu konuda Bandırma'nın önemli eksikleri olduğu görülmüştür. Kalabalık grupların yiyecek-içecek ihtiyaçlarını giderecekleri tesis sayısının yeterli olmadığı düşünülmektedir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2020) verilerine göre, Balıkesir il sınırları içerisinde bulunan İşletme Belgeli Lokanta-Eğlence ve Mola Yerleri Listesi'nde bulunan 11 tesisten hiç biri Bandırma'da değildir.

Bandırma'nın tarihi, doğal ve kültürel değerleri

Bu bölümde Bandırma ve yakın çevresinde bulunan tarihi, doğal ve kültürel değerler ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bu kapsamda, Daskyleion Antik Kenti, Kyzikos Antik Kenti, Edincik Osmanlı Eserleri gibi tarihi değerler, Kuş Cenneti Milli Parkı, Kapıdağ Yarımadası gibi doğal çekicilikler ve Son Kurşun Anıtı, Şehitler Abidesi gibi kültürel öğelere değinilmiştir. Şehir merkezinde bulunan *Eski Gar Binası* ve *Eski İskele Binası* günümüzde ilk yapılaşma amaçlarından farklı olarak kullanılsa da şehrin tarihi dokusu içerisinde yer almaya devam etmektedir.

Daskyleion antik kenti: Balıkesir İli, Bandırma İlçesi, Ergili Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Daskyleion Antik Kenti, Anadolu'nun Pers egemenliği altında olduğu dönemde önemli bir satraplık merkeziydi (Karaöz, 2018: 47). Bandırma'nın 30 km güneyinde, Manyas Kuş Cenneti'nin güneydoğu ucunda yer alan bölgede ilk yerleşimler MÖ. 12. yüzyıla kadar dayandırılmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, t.y.a.). Alman arkeolog Prof. Dr. Kurt Bittel tarafından 1952 yılında bölgede ilk kazı çalışmaları yapılmaya başlanmış, 1954-1960 yılları arasında ise Prof. Dr. Ekrem Akurgal kazılara devam etmiştir. Uzun süre ara verilen araştırmalar 1988 yılında Prof. Dr. Tomris Bakır tarafından yeniden başlatılmış, 2009 yılından itibaren ise Prof. Dr. Kaan İren başkanlığında devam ettirilmektedir (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.a. ve İlhan vd., 2023). Bu araştırmalar neticesinde, Daskyleion'da MÖ. 8. yüzyıldan itibaren Friglerin Helenistik döneme kadar yaşadıkları kanıtlanmıştır (Bakır, 2018: 34). Kazılarda ortaya çıkarılan Orta Bizans dönemine ait bir Orta Çağ Kalesi, Ahemeniş (Pers) dönemine tarihlendirilen ve Zerdüşt Dini ile ilişkilendirilen Kültür Yolu, onarım ve yenileme çalışmalarına devam edilen Üç Odalı Mekan, çeşitli idoller, taş baltalar, Tunç Çağı'na ait mühürler, Greko-Pers kabartmaları ve bullalar³, Lydia ve Frig uygarlıklarına ait mimari kalıntılar çeşitli yerleşim katmanlarını gösteren önemli buluntulardandır (İren ve Kocaman, 2018). Söz konusu eserler Bandırma Müzesi'nde sergilenmektedir.

Kyzikos antik kenti: Erdek İlçesi'nde bulunan Kyzikos Antik Kenti, Bandırma'dan yaklaşık 13 km, Erdek'ten ise dokuz km mesafededir. Antik Mysia Bölgesi'nin önemli kentlerinden olan Kyzikos, Kapıdağ Yarımadası'nın karayla birleştiği mevkiye, güney ucunda yer almaktadır. Bölgede yapılan araştırmalar, ilk yerleşimlerin MÖ. 6 bin yıllarına kadar uzandığını göstermektedir. MÖ. 8. yüzyılda İon Kentlerinden olan Milet'in burada koloni kurması ile gelişmeye başlayan Kyzikos, MS. 5. yüzyıl ve sonrasında meydana gelen büyük depremler sebebiyle eski canlılığını yitirmiş ve zamanla terk edilmiştir. Yapılan arkeolojik araştırmalarda akropol, kent surları ve kapılar, üç adet liman yapısı, iki adet agora, Anadolu'da sadece üç tane olan amfiteyatrodan biri, antik dünyanın sekizinci harikası olarak adlandırılan Hadrian Tapınağı, altıgen kule, tiyatro, çeşitli dönemlere ait sikkeler, mezar stelleri gibi değerli eserler ortaya çıkarılmıştır. Kaynaklarda şehir ile ilgili incelemeler arkeolojinin öncüsü olarak da bilinen İtalyan Anconalı Cyriacus (1391-1455) zamanına kadar gitmektedir. Düzenli kazı çalışmalarına ise ancak 2006 yılında başlanan şehrin halen küçük bir bölümü gün yüzüne çıkarılabilmektedir (Tunçbaş ve Duman, 2018; Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.a.; Erdek Kaymakamlığı, t.y.). Antik kente ait eserler Bandırma Müzesi'nde sergilenmektedir.

Bandırma müzesi: Resmi olarak 2003 yılında ziyarete açılan müze, 2010 tarihinden itibaren Bandırma, Erdek, Gönen, Manyas ve Marmara ilçe sınırlarında, ilgili kanun kapsamındaki tüm iş ve işlemlerden sorumlu hale getirilmiştir. Bal peteği planına sahip olan müzenin zemin katındaki iki teşhir salonunda, bodrum katta bulunan iki depoda ve bahçesinde Klasik, Pers, Helenistik, Roma, Bizans ve İslami Dönem eserleri yer almaktadır. Özellikle ilk Türk sualtı kazısına ait Çamaltı Burnu I batığına ait canlandırmalar, Manyas ve Gönen ilçelerinde Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi kapsamında ortaya çıkarılan

³ **Bulla:** Bir nesneye ya da belgeye iliştilirilmiş özel formdaki mühür baskısı.

üç nekropol alanında bulunan eserler ile Daskyleion ve Kyzikos kazılarında ele geçirilen buluntular müzenin önemli koleksiyonları arasında sayılmaktadır (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, t.y.).

Edincik Osmanlı eserleri: 16. yüzyılda gelişmiş bir şehir merkezi ve Bandırma'nın da bağlı olduğu bir kaza durumundaki Edincik (Aydıncık), ticaret yollarının değişimi ve idari düzenlemelerin de etkisiyle eski önemini yitirmiş ve çevresindeki diğer yerleşim yerleri olan Erdek ve Bandırma ilçelerinin gerisinde kalmıştır (Çelik, 2012). Anadolu'da gerçekleşen en erken Türk akınları sırasında zaman zaman Türkler tarafından ele geçirilmesine rağmen, kalıcı olmayan fetihler neticesinde tekrar Bizans denetimine giren şehir, ancak Karesi Beyliği zamanında sürekli bir Türk yerleşimi kimliği kazanmıştır (Sivrioğlu, 2018). 14. yüzyılda Osmanlı topraklarına katılan Edincik, günümüze kadar ulaşan yapılarıyla erken dönem Osmanlı mimarisini yansıtmaktadır. Kitabesine göre 1382 yılında yapılan ve şehrin en eski camisi olan Ulu Cami, 1398 yılına tarihlenen Emir Sultan Camisi Edincik'in en eski Osmanlı Dönemi yapılarıdır. Bahçesinde bölgede tespit edilen en eski Türk mezarının da bulunduğu Kız Mescidi (Kız Dedesi Mescidi), kitabesi olmamasına rağmen kayıtlarda 1462 yılına rastlanılan Kümbet Camisi, zamanının önemli belgeleri niteliğindeki mezar taşları, tarihi çınar ağacı ve Osmanlı-Türk mimarisini yansıtan klasik ahşap evler önemli değerler arasındadır. Bazı evlerin kapıları ve tokmakları, kurnaları halen orijinal halini korumaktadır. Çeşitli restorasyonlarla bu yapıların ve özellikle evlerin korunması ve turizme kazandırılmasına yönelik çalışmalara daha fazla ağırlık verilmektedir (Hanaylı, 2022; Sivrioğlu, 2018).

Haydar Çavuş Camisi: İstanbul'da Divan-ı Hümayun'da çalışan, Dergah-ı Ali çavuşlarından olan Haydar Çavuş, bir süre Bandırma'da yaşaması sebebiyle burada bir vakıf oluşturmuş ve hayır eserlerinin yapılmasını sağlamıştır. 1591 yılında yaptırdığı vakfiyeye bağlı olarak; şadırvanlı bir cami, çeşme, hamam, beş ev, 15 dükkan Bandırma Liman bölgesine yakın bir alanda inşa edilmiştir (Mutaf, 2018: 219-224). Söz konusu eserlerin yapıldığı bölge bugünkü kent yerleşiminin temelini oluşturmuştur (Çiçek ve Tektaş, 2019: 329). Kare planlı ve tek kubbeli olarak inşa edilen cami, tarih boyunca deprem ve yangınlarla tahrip olmuş, en son olarak Kurtuluş Savaşı sonunda Yunanlıların kaçmaları sırasında yakılmış, *Birinci Ulusal Mimari Dönemi* mimarlarından Mimar Kemaleddin Bey tarafından çizilen plana göre neo-klasik üslupta yeniden inşa edilmiştir (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.b.; Atatürk Ansiklopedisi, t.y.).

Eski gar binası: 1910 tarihinde Osmanlı Hükümeti ile bir Fransız şirketi olan *İzmir-Kasaba ve Temdidi Demiryolu Şirket-i Osmaniyesi* arasında yapılan anlaşma sonucu, Soma-Balıkesir-Bandırma demiryolu hattı inşasına karar verilmiş ve Ekim 1912'de işletmeye açılmıştır (Çağman, 2023, s. 378). Söz konusu tren hattının ilk başlangıç noktası olan Bandırma Gar Binası da o dönemdeki Bandırma Limanı'na yakın bir yerde inşa edilerek, demir yolu-deniz yolu aktarmasının kolaylaştırılması sağlanmıştır. Böylece, demiryolunun işletmeye açılmasından sonra Bandırma'nın ticari önemi bir kat daha artmıştır (Bandırma Ticaret Odası, 2018: 84). 1934 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları tarafından satın alınan bina, yeni gar binasının yapılmasıyla zamanla işlevsiz kalmış, günümüzde Gar Kafe Restoran olarak şehrin tarihi dokusunu yaşatmaya devam etmek üzere tasarlanmıştır.

Eski iskele binası: Osmanlı Dönemi'nde 19. yüzyıl ortalarında Bandırma'da iskele yapım çalışmalarının başladığı belirtilmektedir (Şimşir, 2018). 1844 yılında Bandırma-İstanbul vapur seferlerinin karşılıklı olarak başlamasıyla, şehrin ticaret yoğunluğunda büyük oranda artış görülmüştür. Günümüzde varlığını devam ettiren Eski İskele Binası 1926 yılında tamamlanmış, 1933-1954 tarihleri arasında *Bandırma Belediye Binası* olarak hizmet vermiştir. Üç katlı bina, geçit şeklindeki orta kısmı, kagir yapısı ve deniz tarafındaki kuleleriyle *Birinci Ulusal Mimari Üslubu*'nun genel özelliklerini yansıtmaktadır. Nispeten simetrik olan cephesi, sivri kemerli pencereleri ve geniş saçaklı üst örgüsü ile Cumhuriyetin erken dönem mimarisine sahip benzer amaçla inşa edilen yapılar arasında, İstanbul dışında bulunan önemli örnekler arasında sayılmaktadır (Kaya ve Tuncer, 2009).

Bandırma Palas Oteli: Yapı ilk olarak 19. yüzyılın başlarında *Duyun-ı Umumi Binası* (Osmanlı dış borçlarını denetleyen kurum) olarak inşa edilmiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında ciddi hasarlar gördüğünden, 1926 yılında *İdare-i Hususiye* (Özel İdare) tarafından başlatılan tadilat ile *Birinci Ulusal Mimari Üslubu*'na uygun olarak, Mimar Kemaleddin öncülüğünde tasarlanmış ve *Bandırma Palas Otel*

olarak hizmete açılmıştır. Kurşun bir kubbe ve saçaklara sahip olan yapıda, mukarnaslar⁴ ve Osmanlı bitkisel motifleriyle Selçuklu geometrik motifleri birlikte kullanılmıştır. Zaman içerisinde askeri hastane, gar oteli ve lokantası, halk kütüphanesi, Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı gibi pek çok farklı amaçlarla kullanılan bina, Aralık 2018 tarihinden itibaren özel teşebbüs tarafından kiralanarak aslına uygun şekilde yenileme çalışmaları yapılmış ve yine eski adıyla *Bandırma Palas Otel* olarak şehir tarihinde yerini almıştır (Bandırma Palas Hotel, 2018; Bandırma Belediyesi, 2019).

Şirinçavuş Mahallesi antik liman: Bölge halkı tarafından *Taş Liman* olarak adlandırılan ve Bandırma'nın Şirinçavuş Mahallesi'ndeki alanda yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda, antik dönemlerde de kullanılan bir liman yapısı ortaya çıkarılmıştır. Liman çevresinde MS.4. ve MS.6. yüzyıla tarihlendirilen İon sütun başlığı, Korint sütun başlığı, sütun kaidesi, korkuluk payesi gibi taş eserler bulunmuştur (Dumankaya ve Ekmekçi, 2020). Bandırma Müze Müdürlüğü'nün de araştırmaları sonucu bölgede, Geç Roma ve Erken Bizans Dönemi'ne ait yapı kalıntılarına rastlanılmış ve Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun kararıyla Şirinçavuş Antik Limanı ve yakın kıyı hattı I. Derece arkeolojik sit alanı olarak tescillenmiştir (Dumankaya, 2018: 171).

Son Kurşun Anıtı: Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra yurdumuzun düşman kuvvetlerince paylaşımı sırasında Bandırma 2 Temmuz 1920 tarihinde Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. İki yıldan fazla süren işgal dönemi 17 Eylül 1922'de Kurtuluş Savaşı'nın son kurşunun burada atılmasıyla son bulmuştur. Bandırma şehrinin kurtuluşunda Halit Paşa komutasındaki Kocaeli Grubu'nun kuvvetleri etkili olmuş, Bandırma şehir merkezindeki güvenlik sağlandıktan sonra kaçan Yunan askerleri takip edilmiş ve Bandırma-Erdek arasındaki *Deliklibayır Mevkii*'nde yoğun çatışmalar yaşanmıştır. *Ayyıldız Tepe* civarında da devam eden çatışmalarda Yarbay Vecihi Bey ve Binbaşı Süleyman Bey de olmak üzere sekizi subay 80 askerimiz şehit düşmüşlerdir. Şehitlerimizin ebedi hatırasını yaşatmak üzere, kurtuluşun 50. yılında aynı tepeye *Son Kurşun Anıtı* inşa edilmesi planlanmış ve 1974 yılında anıtın açılışı yapılmıştır. Yapı 90 metrekarelik bir alanda, 25'er metre yüksekliğe sahip, sekiz adet çatılmış tüfekten oluşmaktadır. Böylece anıt, son şehitlerin verildiği ve son kurşunun atıldığı yerde, zaferin kazanıldığını, vatanın kurtulduğunu, silahların işinin bittiğini ve barış zamanının geldiğini simgelemektedir (Odacı, 2023; Çevik, 2018).

Atatürk Heykeli ve Şehitler Abidesi: 17 Eylül Bandırma'nın Kurtuluş Günü kutlamalarının merkezi sahile yakın konumda olan *Cumhuriyet Meydanı*'dır. Meydanda yer alan *Şehitler Abidesi* ile ilgili bilgiler iki farklı kaynaktan gelmektedir. İlki, Abide'nin 2. Abdülhamit zamanında, tahta çıkışının 25. yılı sebebiyle *Sütun-ı Mefharet* (İftihar Sütunu) adıyla rıhtıma dikildiği ancak Kurtuluş Savaşı sonrasında yazıları silinerek meydana yerleştirildiği şeklindedir. İkincisi ise, Türk Ocağı tarafından 1927 yılında yaptırıldığıdır. Abide bugünkü yerine gelene kadar üç kere yer değişikliğine uğramıştır. Ön yüzünde Kurtuluş Savaşı'nın son kurşununun atıldığı gün şehit olan 20. Tümen Hücum Tabur Komutanı Şehit Binbaşı Süleyman Bey'in, yan tarafında yine aynı gün şehit olan 61. Alay Komutanı Şehit Yarbay Vecihi Bey'in isimleri yazmaktadır. Abide'nin hemen yanında bulunan Atatürk Heykeli'nin ise 27 Mayıs 1960 tarihinde açılışı yapılmıştır (Odacı, 2023).

Kırkpınar başpehlivanları heykeli: Türkiye'de güreş denildiğinde ilk akla gelen Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 14. yüzyılda Rumeli'de doğup günümüze kadar uzanan geçmişiyle dünyanın en eski güreş festivallerinden biridir. (Türkiye Kültür Portalı, t.y.b.). Ayrıca, Kırkpınar Yağlı Güreşleri 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne de eklenmiştir (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, t.y.). 650 yıldan fazla süren bir geleneği günümüze yansıtan ve halen her yıl Edirne'de düzenlenen festivalde amaç, *Başpehlivan* olabilme mücadelesidir. Bu anlamda, Bandırma İlçesi, Ergili Köyü özel bir yere sahiptir. Başka hiç bir yerde benzeri olmayan, aynı aileden üç farklı kuşak Başpehlivanlığı kazanan; dede Kara Ali Acar (1931, 1933, 1934, 1935 yıllarında dört kere), baba Hasan Acar (1957 yılında bir kere) ve torun Sabri Acar (1979, 1985 yıllarında iki kere) bu köyde yaşamışlardır (Yağlı Güreş Birliği, 2020). Onların anısını yaşatmak üzere Bandırma Meydanı'nda, 18 Mayıs 2016 tarihinde, Ocak 2024'de 85 yaşındayken hayatını kaybeden torun Sabri Acar'ın da

⁴Mukarnas: Kademeli çıkıntıları olan basamaklı çatma tavan; kubbe; bir başlık türü; rengârenk alacalı işleme.

katılımıyla Bandırma efsane güreşçiler bir heykel grubuyla ölümsüzleştirilmiştir (Bandırma Ticaret Borsası, 2015).

Kuş Cenneti Milli Parkı: Bandırma-Susurluk karayolunun batısında, Bandırma'ya 18 km uzaklıkta, Manyas ilçesinin kuzeyinde bulunan Manyas Gölü ve çevresi, ilk kez İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde görevli Alman Profesör Curt Kosswig ve eşi Leonore Kosswig tarafından 1939 yılında fark edilmiş, zamanla sahanın korunmasına yönelik başvurular ve çalışmalar yapılmış, nihayet 1959 yılında alan Milli Park olarak ilan edilmiştir. Kuş göç yolları üzerinde bulunan ve farklı kuş türlerinin uğrak yeri olan bölge daha sonra genişletilerek 1981 yılında I. Derecede Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır. Daskyleion Antik Kenti'nin de bulunduğu ve önemli düzeyde biyolojik çeşitliliğe sahip park alanı; Kaşıkçıdan balıkçılara, çeltikçiden karabataklara, saz bülbülünden pelikanlara, kuğudan kazlara, ördeklere kadar kuluçka yapan, kışlayan ve göç sırasında uğrayan 239 türden 2-3 milyon kuşa her yıl ev sahipliği yapmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, t.y.c.). Ayrıca, Nesli küresel ölçekte tehlike altında olan *Cobitis* (Bicanestrinia) *puncticulata* adlı iç su balığı dünyada sadece bu alanda yaşamaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı 2. Bölge Müdürlüğü, 2024). Park alanında, bölgedeki habitata ait bilgilerin sunulduğu ve kuş tahnitlerinden⁵ oluşan ilginç bir sergi içeren *Kuş Müzesi* ve 17,5 metre yüksekliğinde *Kuş Gözlem Kulesi* bulunmaktadır. Ziyaretçilere gözetleme için ücretsiz dürbün de verilmektedir. Alanın önemini ve tanınırlığını artırmak üzere 1987 yılından itibaren *Uluslararası Bandırma Kuş Cenneti Festivali* düzenlenmektedir (Ulucutsoy, 2006; Türkiye Kültür Portalı, t.y.c.; Doğa Derneği, t.y.).

Kapıdağ mor soğanı: Kapıdağ Yarımadası'nın vadi tabanının alüvyon yönünden zengin topraklarında yetişen, sulu ve tatlı bir yapıya sahip soğanlar, diğer soğan çeşitlerine oranla daha koyu, mor bir renge sahiptir. Bölgede görülen Karadeniz, Akdeniz ve İç Anadolu iklim tipleri de bu tür soğanların yetişmesinde önemli sebeplerden birisidir. Kansızlığa ve kalbe iyi geldiği belirtilen Kapıdağ Mor Soğanı tanımlanan sınırlı coğrafi alanlarda uzun yıllardır yetiştirilmektedir (Erdek Ticaret Odası, 2023; Anadoludakiler, t.y.).

Potansiyel değerler: Bandırma ve çevresi turizm açısından zengin bir potansiyele sahiptir (Bandırma Ticaret Odası, 2018: 27). Şehir, çevresindeki ilçeler Manyas, Gönen ve Erdek arasında gerek konumu, gerek liman kenti olması ve gerekse sanayisiyle ön plana çıkmaktadır. Turizm açısından değerlendirildiğinde ise bu ilçelerle birlikte geniş bir turistik çeşitliliğe sahiptir. Termal Turizm konusunda Gönen ve Manyas Kaplıcaları, deniz turizmi konusunda Erdek, ekoturizm ve doğa turizmi konusunda Kapıdağ Yarımadası ve Manyas, gastronomi turizmi açısından zeytin ve zeytinyağı ile Erdek ve Edincik, süt ve süt ürünleri özellikle kelle peyniri ile Manyas, Bandırma'ya da önemli değerler katmaktadır (Söylemez, 2018; Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2016).

Bandırma, sadece Kurtuluş Savaşı'nın son kurşununun atıldığı yer değil aynı zamanda, Türk Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin başlangıcı olarak kabul edilen (Atay, 1999), Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a gidişinde de adı geçen bir şehirdir. Bilindiği gibi İstanbul'dan Samsun'a uzanan bu tarihi yolculuk *Bandırma Vapuru* ile yapılmıştır. Türk tarihinde önemli izler bırakan Nusret, Yavuz ve Midilli gemileri gibi *Bandırma Vapuru* da büyük bir manevi değere sahiptir. Vapur 1925 yılında hurda olarak parçalanırsa da 2001 yılında tıpkı yapımı tamamlanarak, 18 Mayıs 2003 tarihinde müze olarak Samsun'da ziyarete açılmıştır (Tarakçı, 2022).

Turistik destinasyonların tercih edilmesinde dizi ve filmler de ziyaretçi davranışlarını ve kararlarını etkilemektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar, dizi ve sinema filmlerinin çekildiği yörelere ve şehirlere pozitif imaj kattığını ve yeni destinasyonların oluşumunda etkili olduğunu ortaya koymaktadır. (Özbek ve Güllü, 2021; Koçak, 2019). Bandırma bu kapsamda da önemli bir turistik potansiyele sahiptir. 2022 yılında vizyona giren *Bandırma Füze Kulübü* adlı sinema filmi, 1959 yılında liseli bir grup gencin gerçek öyküsünü beyazperdeye yansıtmaktadır. Türkiye'nin ilk füzesinin yapımına imza atan

⁵ **Tahnit:** Cesedin bozulmasını önlemek için iç organlarının çıkarılarak belirli formlere tabi olarak tütsülenme ve ilaçlanma yapılması.

Bandırmalı gençlerin dramatik öyküsünü anlatan filmin çekimlerinin bir kısmı da Bandırma'da gerçekleşmiş ve şehrin tanıtımına ve imajına olumlu katkılar sağlamıştır (Savunma Sanayi, 2017).

Bandırma turizmine yönelik ilgili araştırmalar

Bandırma'nın sahip olduğu turistik çekicilikler ve mevcut potansiyelinin ortaya koyulduğu bu çalışmada, örnek tur programlarıyla, şehrin bir cazibe merkezi haline gelmesi ve turizmden hak ettiği payı almasına yönelik bir bakış açısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Alanyazında Bandırma'da turizmin geliştirilmesine yönelik çalışmalara özellikle 2018 yılından sonra rastlanılmaktadır. 2022 yılında Burdur'da 22.'si düzenlenen Ulusal Turizm Kongresi de olmak üzere geçmiş kongre bildirimleri incelendiğinde Bandırma konulu bir adet çalışmaya rastlanılmıştır. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi internet sitesinde *Bandırma* araması yapıldığında çıkan 95 adet tezin içerisinde turizm konulu hiçbir çalışmaya rastlanılmamıştır. *Balıkesir Üniversitesi Mehmet Akif Ersoy Merkez Kütüphanesi* internet sayfasında *Tüm Kaynaklar* sekmesi altında anahtar sözcük olarak *Bandırma* ve disiplin olarak *Sosyal Bilimler-Social Sciences (General)* seçenekleri işaretlenerek yapılan aramada 53 adet çalışmaya ulaşılmış ancak bunların hiçbirisinin Bandırma'da turizm ve turistik çekiciliklerine ilişkin araştırmaları içermediği tespit edilmiştir. Yine aynı sitede anahtar kelimeler olarak *Bandırma (AND) turizm* seçenekleriyle arama yapıldığında 35 sonuca ulaşılmış ve bunlardan sadece bir tanesinin Bandırma turizmiyle ilgili dolaylı bir çalışma olduğu görülmüştür. 2018 yılından beri yayında olan *Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* arşivinde bulunan 14 yayın incelendiğinde yine Bandırma'da turizm konulu hiçbir araştırmaya rastlanılmamıştır. Sonuç olarak alanyazında az sayıda bulunabilen ve Bandırma'nın turistik çekiciliklerine vurgu yapan çalışmalara ve değerlendirmelere bu bölümde yer verilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2023 Türkiye Turizm Stratejisi'nde (2007) şehir turizminin geliştirilmesine yönelik planlardan ve içinde Bandırma'nın da yer aldığı *Türkiye Zeytin Koridoru Projesi* ile bölgedeki konaklama kapasitelerinin, termal, kültürel ve ekoturizme yönelik uygulamaların artırılmasından bahsedilmektedir.

1988-2010 yıllarında Daskyleion kazılarını yürüten emekli Profesör Tomris Bakır (2018: 27) akılcı yatırımlarla Bandırma'yı, hem Türkiye'de hem de dünyada sayılı turistik merkezlerden biri haline getirmenin önemini vurgulamıştır.

Bandırma Ticaret Odası'nın *Güney Marmara'nın Parlayan Yıldızı Bandırma* (2018) adlı yayınında, Bandırma'nın turizm açısından zengin bir potansiyele sahip olduğunun altı çizilerek, İstanbul, Bursa ve Çanakkale gibi önemli turizm şehirlerine olan yakınlığının bir avantaj olduğuna değinilmiştir.

Ulusoy vd. (2018), *Bandırma İlçesi'nin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi* adlı çalışmasında, Bandırma'nın sahip olduğu turistik zenginliklere dikkat çekerek, konaklamalı ya da konaklamasız tur programlarının düzenlenmesiyle şehrin tanıtımına ve turistik pazarda yer almasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır.

Arioğlu ve Atasoy (2019), *Yaşayan Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi: Bandırma İçin Bir Model Önerisi* adlı çalışmalarında, Bandırma'nın gelişmişlik düzeyini coğrafi konumunun avantajını vurgulamışlardır. Ayrıca, tarihte pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış bir bölge olan Bandırma ve çevresinin turizm hareketliliğinin ve tanınırlığının artmasına yönelik olarak yaşayan bir müze kurulmasının öneminden bahsetmişlerdir.

Atasoy ve Xalilov (2019) *Yaşayan Bir Köy Projesi: Balıkesir/Bandırma-Edincik* adlı çalışmalarında, ziyaretçilerin köy yaşamını deneyimlemelerine yönelik bir projeye, Cumalıkızık-Bursa, Şirince-İzmir, Beypazarı-Ankara örneklerinde olduğu gibi Edincik'in de turistik bir destinasyon merkezi haline getirilmesi için önerilerde bulunmuşlar ve başta Bandırma olmak üzere Gönen, Manyas ve Erdek ilçelerinin Balıkesir, Bursa, Çanakkale ve İstanbul gibi illere yakın olmasının avantajından bahsetmişlerdir.

Çiçek ve Tektaş (2019), *Bandırma İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi* adlı çalışmalarında 1983-2019 yılları arasında yayınlanan 237 adet tezi analiz etmişler ve Bandırma'nın

zengin bir tarihi olmasına rağmen bu konuda (arkeoloji, turizm vb.) yapılan çalışmaların çok az olduğu sonucuna varmışlardır.

Mutlu ve Aydın (2019), *Turizm Faaliyetlerinin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü: Bandırma Örneği* adlı çalışmada, Bandırma'nın önemli kültürel etkinliklere, önemli tarihi eserlere ve doğal güzelliklere ev sahipliği yapmasına rağmen yoğun talep görmediğini ve ilçenin ekonomik olarak kalkınmasında turizmin birinci sırada olmadığını belirtmişlerdir.

Öner ve Yaşar (2019), *Kapıdağ Yarımadası'nın Flora Zenginliği ve Potansiyel Doğa Turizmi Açısından Değerlendirilmesi* adlı araştırmalarında bölgenin flora çeşitliliğini inceleyerek, flora turizmine yönelik eğitim gezileri, foto-safari ve çeşitli yürüyüş aktiviteleri ile bölgedeki alternatif turizm olanaklarına dikkat çekmişler ve bölgenin bu anlamda önemli bir değere sahip olduğunu ortaya koymuşlardır.

İlban ve Yıldız (2021) *Balıkesir'de İç Turizm Pazarı Analizi ve Pazarı Canlandırmaya Yönelik Alternatif Turizm Olanakları* adlı çalışmalarında, 01 Haziran-25 Ağustos 2021 tarihleri arasında 12 adet seyahat acentasının web sayfalarındaki turları incelemişler ve Balıkesir'de faaliyette bulunan 10 adet seyahat acentası ile görüşmeler yapmışlardır. Sonuç olarak, Bandırma, Erdek ve Avşa Adası Turu olarak bir gece Bandırma konaklamalı bir adet tura rastlanıldığı, mevcut durumda acentaların Bandırma özelinde tur faaliyetlerinde bulunmadığı sonucuna varmışlardır.

Bandırma Ticaret Odası'nın hazırladığı *Bandırma Ekonomi Raporu*'nda (2022), tarihte pek çok medeniyetin yerleşim alanı olan Bandırma'nın doğal, kültürel ve tarihi açıdan sahip olduğu zenginliklere değinilerek, kültür turizmi, kıyı turizmi, ekoturizm, dağ turizmi ve kuş gözlemciliği gibi farklı alanlarda turistik anlamda hizmet verecek potansiyele sahip olduğu belirtilmiştir.

Şubat 2024'te düzenlenen 27. Doğu Akdeniz Uluslararası Turizm ve Seyahat Fuarı'nda (EMITT) Bandırma dördüncü defa temsil edilmiş, yerel yönetim ve ilgili paydaşlar tarafından turistik anlamda kentin sahip olduğu değerler öne çıkarılarak, ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtımına yönelik çalışmaların devam edeceği belirtilmiştir (Bandırma Belediyesi, 2024).

Bandırma'nın sahip olduğu turistik potansiyel dikkate alındığında, bu konuda yapılan akademik çalışmaların yetersizliği görülmüştür. Bu konuda yapılacak araştırmaların artırılmasının bölge turizmine faydası olacağı düşünülmektedir.

Genel destinasyon unsurları açısından Bandırma

Bir bölgenin turizme kazandırılması için çeşitli ölçütleri karşılaması gerekmektedir. Söz konusu ölçütler Buhalis (2000) tarafından *çekicilikler, ulaşılabilirlik, olanaklar, hazır paketler, aktiviteler ve yardımcı hizmetler* olarak sınıflandırılmaktadır. Genel destinasyon unsurları açısından Bandırma'nın sahip olduğu özellikler bu bölümde değerlendirilmiştir.

Çekicilikler: Çekicilik, bir turistin söz konusu yeri başka bir yere tercih etmesine sebep olan unsur olarak tanımlanabilir (Kocaman, 2012) ve bir destinasyonun ziyaret edilmesinde tek başına en önemli nedeni oluşturur (Cooper vd., 1993, s. 204). Destinasyonların sahip oldukları çekicilikler, turistler üzerinde olumlu etkiler yaratarak ziyaret sebebini oluşturmaktadır (Çiftçi, 2017). Cooper vd. (1993: 204-205) çekicilikleri; doğal (natural) ve insan yapımı (man-made) olarak iki başlık altında toplanmaktadır. *Doğal çekicilikler*, manzara, bitki örtüsü, iklim, ormanlar, vahşi yaşam gibi unsurları kapsarken, *insan yapımı çekicilikler* ise, prensip olarak tarihi ve kültürel ürünlerle tema parkları gibi eğlenceye yönelik yapay olarak yaratılan birçok öğeden oluşan yapıları içerir. Turistler için ana ziyaret sebebi olan çekiciliklerin ön plana çıkarılması ancak doğru planlama ve stratejilerle, markalaşmaya yönelik çalışmalarla mümkündür. Bu anlamda, Bandırma geniş bir yelpazede yer alan turistik çekiciliklere sahiptir. Daskyleion ve Kyzikos Antik Kentleri, Kuş Cenneti Milli Parkı, Son Kurşun Anıtı, Edincik'te bulunan Osmanlı Eserleri, Arkeoloji Müzesi bu değerler arasında yer almaktadır. Ayrıca, Bandırma'nın yakın çevresinde bulunan Erdek, Manyas ve Gönen ilçelerinin sahip olduğu doğal alanlar, termal kaplıcalar, deniz turizmi olanakları da Bandırma'ya değer katan diğer çekiciliklerdir. Şehir merkezinde bulunan ve Bandırma'nın tarihi kimliğini yansıtan Haydar Çavuş Camisi, Eski İskele Binası, Eski Gar Binası,

Şehitler Anıtı, Kırıkpınar Başpehlivanları Heykeli, Bandırma Palas Oteli de ilgi çekici ziyaret noktaları ve çekiciliklerdendir.

Ulaşılabilirlik: Ulaşılabilirlik, istenilen ürün ve hizmetlere kolayca ulaşabilmek şeklinde tanımlanmaktadır. Turistik destinasyonlara kolayca erişimi sağlayan altyapı olanaklarının varlığı, turistik çekiciliklerin de cazibesini artırmaktadır. Çekiciliği yüksek ancak ulaşılabilirliği düşük (zor) olan destinasyonların pazarlanması da zor olmaktadır. Bu sebeple, ulaşılabilirlik yüksek çekiciliğe sahip turistik merkezlere düşük maliyetle erişebilme olanağını ifade etmektedir. Ayrıca, bir destinasyonun ulaşılabilir olması, sadece ulaşım olanaklarına değil, seyahat süresi olarak da kabul edilebilir zamanda olmasına bağlıdır. Bir turizm ürününün başarıyla pazarlanması için uzaklık olarak *yakın*, zaman olarak *kısa* ve maliyet olarak *ucuz* olması gerekmektedir. Destinasyonların markalaşması açısından da kolay ulaşılabilirlik temel faktörlerden birisidir (İçöz, 2013; Çatakaya, t.y.). Bandırma'nın, tren yolu ile Balıkesir ve İzmir'e; kara yolu ile Çanakkale, Bursa, Balıkesir, İzmir güzergahlarına ve deniz yolu ile – hızlı feribot- İstanbul'a kolay ve hızlı ulaşım seçeneklerinin bulunması ulaşılabilirlik açısından Bandırma'ya önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Olanaklar: Turizm olanakları, cazibeyi sağlayan konaklama, yiyecek-içecek, eğlence işletmeleri gibi elemanlardan oluşmaktadır (TÜRSAB Akademi, 2020). Turistik çekicilikler her ne kadar, ziyaretçilerin destinasyonları tercihlerinde önde gelen unsur olarak görülse de, destinasyonda ihtiyaç duyulan olanakların varlığı ve yeterliliği de büyük bir önem arz etmektedir. Bu sebeple, çekicilikler ve ulaşılabilirlik öğelerinin yanında olanaklar ve yan hizmetlere de odaklanmak ve iyileştirmeler yapmak gerekmektedir (İsmail ve Rohman, 2019). Ayrıca, otel, restoran, ören yeri ve alışveriş işletmelerinde tur programlarını destekleyici olanakların sağlanabilirliği destinasyonların belirlenmesinde göz önünde bulundurulması gereken ölçütlerdendir (TÜRSAB Akademi, 2020). Bandırma yaklaşık 2000 yatak kapasitesiyle 14 Bakanlık, 13 Basit Konaklamalı belgeye sahip konaklama tesisine sahiptir. Yiyecek-içecek tesisleri günümüz şartlarında yeterli görülse bile bakanlık belgeli tesis olmaması büyük bir eksikliklerdir. Antik kent alanlarında, Son Kurşun Anıtı'nda alışveriş ve diğer hizmetlere yönelik birimler yetersiz görülmektedir. Bununla beraber, şehir merkezinde bulunan turistik olanakların yeterli olduğu belirtilebilir.

Hazır paketler: Konaklama, ulaşım, yeme-içme, animasyon gibi farklı turistik ürünlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan ve turistlere tek bir fiyattan, tek bir ürün olarak sunulan bileşim (Sadıç, 2017: 32) olarak tanımlanan paket turlar, büyük kitlelerin turizm faaliyetlerine katılmalarında itici güç olarak ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda destinasyonların marka haline gelmesinde ve tercih edilmesinde paket turlarda yer alması önemli bir etken olmaktadır. Ancak bölgeye yönelik hazır paket turları inceleyen araştırmalarda Bandırma'yı içine alan ya da direkt olarak Bandırma'yı bir destinasyon olarak kapsayan paket turlara rastlanmamıştır. İlgili alanyazın taramasında sadece bir adet Bandırma konaklamalı Bandırma-Erdek-Avşa Adası turuna rastlanılmıştır.

Aktiviteler: Turistik aktiviteler, insanların tüketici sıfatıyla seyahate hazırlanırken ve seyahat sırasında yaptıkları eylem ve davranışları temsil eder (UNWTO, 2008a). Bu eylemler; güneşlenme, turistik yerleri ziyaret etme, sportif eylemlere katılma ya da bunları izleme gibi tipik turizm aktiviteleri ile sınırlı değildir (UNWTO, 2008b). Bandırma'da, Uluslararası Kuş Cenneti Festivali, sonbahar aylarında düzenlenen kitap fuarı, çeşitli konserler, tiyatro günleri, açık hava sinema gösterimleri gibi ziyaretçilerin ilgisini çekecek aktiviteler periyodik olarak düzenlenmektedir. Ayrıca, Kuş Cenneti Milli Parkı'nda *kuş gözlemciliği*, Kapıdağ Yarımadası'nda *doğa yürüyüşleri* ve *kampçılık*, sahil kesimlerinde *olta balıkçılığı*, Erdek'te deniz turizmi, Gönen ve Manyas'ta termal kaplıcalar gibi alternatif turistik aktivite seçenekleri bulunmaktadır.

Yardımcı hizmetler: Yardımcı Hizmetler, turizm sektöründe birincil olanakları destekleyen tesisler ve ikincil hizmetlerdir. Bu hizmetler, turist deneyiminin bir parçasını oluşturan, onları daha konforlu ve keyifli hale getiren *Ekstra*'lar olarak nitelendirilebilir (The Indra Gandhi National Open University, t.y.). Buhalis (2008) yardımcı hizmetleri; seyahat esnasında turistlerin kullandıkları bankalar, iletişim hizmetleri, hastaneler, postaneler, dergi, gazete vb. bayileri gibi ek hizmet sunan unsurlar olarak ele almaktadır. Bandırma, ziyaretçilerin ihtiyaç duyacakları banka, hastane, postane vb. yardımcı hizmetler sınıfında yer alan bu olanaklara sahiptir.

Bandırma çekicilikler, ulaşılabilirlik, aktiviteler, yardımcı hizmetler açısından bir destinasyonda olması gereken unsurlara sahiptir. Bir destinasyonun sahip olması gereken *olanaklara* kısmen sahip olan Bandırma'nın söz konusu olanaklarının geliştirilmesine ihtiyacı bulunmaktadır. Turistik bir destinasyonda olması gereken unsurlar açısından Bandırma'nın en önemli eksiği *hazır paketler* konusundadır. Tablo 6'da Bandırma ve yakın çevresinde bulunan turistik unsurlarla Buhalis'in belirlediği unsurlar karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

Tablo 6: Turistik bir destinasyonda olması gereken unsurların Bandırma özelinde karşılaştırılması

BUHALİS'İN BAHSETTİĞİ GENEL UNSURLAR		BANDIRMA'NIN SAHİP OLDUĞU UNSURLAR
ÇEKİCİLİKLER (Attractions)	Doğal ya da insan yapımı kültürel miras öğeleri, özel etkinlikler	Daskyleion ve Kyzikos Antik Kentleri Kuş Cenneti Milli Parkı Şehir Merkezindeki tarihi ve diğer eserler Edincik Osmanlı Mimarisi eserleri Son Kurşun Anıtı Arkeoloji Müzesi Erdek ve çevresi Uluslararası Manyas Kuş Cenneti Festivali Bandırma Vapuru Bandırma Füze Kulübü Film Çevre ilçelerin (Manyas, Gönen, Erdek) turistik katkısı
ULAŞILABİLİRLİK (Accessibility)	Tüm ulaşım sistemleri ve yapıları	Bandırma kara yolu, deniz yolu ve demir yolu ile kolay ulaşılabilir bir transit geçiş güzergahı üzerindedir
OLANAKLAR (Amenities)	Konaklama, yeme-içme, alış-veriş vb. turistik hizmetler	14 adet Bakanlık Belgeli Konaklama Tesisi 13 adet Belediye Belgeli Konaklama Tesisi Yeme-içme ve alış-veriş imkanları
HAZIR PAKETLER (Available Packages)	Önceden hazırlanmış paket turlar	Bandırma'ya yönelik hazırlanan paket turların yetersiz olduğu görülmüştür.
AKTİVİTELER (Activities)	Turistlerin katılımda bulunacağı tüm etkinlikler	Çeşitli dönemlerde ulusal ve uluslararası festival, konser, fuar, sinema, tiyatro vb. aktiviteler yerel yönetim ve ilgili yetkililer tarafından düzenlenmektedir.
YARDIMCI HİZMETLER (Ancillary Services)	Turistler tarafından kullanılan tüm hizmetler (banka, iletişim araçları, hastaneler vb.)	Şehirde turistlerin ihtiyaç duyacakları yardımcı hizmetler bulunmaktadır.

Kaynak: Buhalis'in (2000) söz ettiği unsurlardan faydalanılarak yazarlar tarafından düzenlenmiştir.

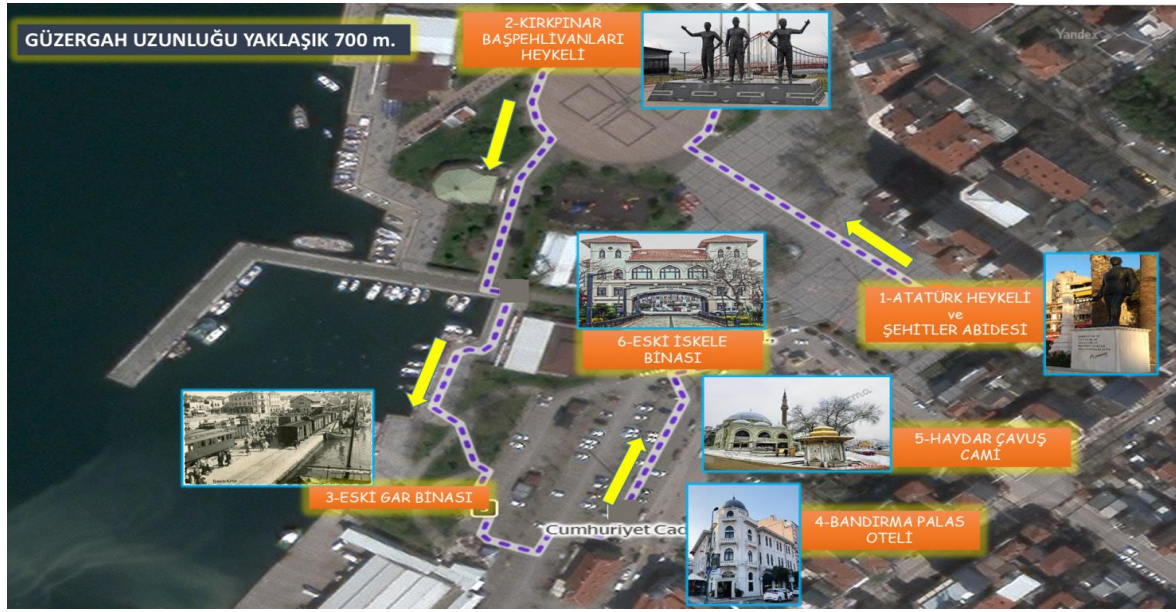
Tablo 6'da yer aldığı üzere ziyaretçilerin turistik amaçlarla bir destinasyonu tercih etmelerini gerektirecek temel nitelikler sıralandığında, Bandırma'nın da içinde olduğu hazır paket turlar dışında, kentin diğer kriterlere büyük oranda sahip olduğu görülmektedir.

Bandırma için tur rotası önerileri

Bandırma, yukarıda sözü edilen turistik arz kaynakları, ulaşım kolaylıkları ve aktif bir geçiş güzergahı üzerinde olması göz önüne alındığında, turizm anlamında önemli bir ziyaret noktası olarak değerlendirilmektedir. Ancak, ziyaretçi istatistikleri değerlendirildiğinde Bandırma'nın hak ettiği payı alamadığı görülmektedir. Bir destinasyonun sahip olması gereken unsurlar Bandırma özelinde değerlendirildiğinde en önemli eksiğin hazır paketler bir başka ifadeyle Bandırma'yı kapsayan paket turların neredeyse hiç olmaması olduğu görülmektedir. Bu noktada, Bandırma'nın tanıtımına ve sahip olduğu potansiyeline katkısı olacağı fikriyle alternatif tur rotaları önerilmiştir.

Sunulan üç tur rota önerisinde ortak ziyaret noktalarından birisi olan Bandırma Cumhuriyet Meydanı'nda bulunan eserler Harita 2'de detaylı olarak gösterilmiştir. Böylece Bandırma'ya ilk kez gelecek turist rehberleri için bir yol haritası ortaya koyulmuştur. Meydan da bahsedilen altı eser toplamda yaklaşık 700 metrelik yürüyüş rotası üzerinde yer almaktadır. Meydan ve yakın çevresi, yeme içme tesisleri, alışveriş dükkanları, yürüyüş yolları, otopark, yeterli sayıda genel tuvalet gibi imkanların bulunması sebebiyle ziyaretçilerin yemek ve ihtiyaç molasını vermesi için uygundur. Yürüyüş rotasının büyük bir kısmı trafiğe kapalı bir alanda ve sahile yakın bölgede bulunmaktadır.

Harita 2: Bandırma Cumhuriyet Meydanı ziyaret noktaları yürüyüş parkuru



Kaynak: Google Maps uygulamasından alınan harita üzerinde yazarlar tarafından düzenlenmiştir.

Yarım günlük tur rotası önerisi

Özellikle Çanakkale yönünden gelen ziyaretçiler için üç saat ile dört saat 30 dakika kadar süreceği öngörülen turda, Bandırma kent merkezinde yemek molası ve serbest zaman da plana eklenmiştir. İlk ziyaret noktası ile son nokta arasında toplamda kat edilen mesafe yaklaşık 10 kilometredir. Turun hem öğleden önce hem de öğleden sonraki saatlerde uygulanabilir olduğu düşünülmektedir. Tur bitiminde Balıkesir, Bursa, İzmir yönüne devam edilebilir. Harita 3'te tur güzergahı ve ziyaret noktaları gösterilmiştir.

Harita 3: Bandırma yarım günlük tur rotası ziyaret noktaları



Kaynak: Google Maps uygulamasından alınan harita üzerinde yazarlar tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 7'de tur esnasında ziyaret noktalarında turist rehberlerince anlatılacak genel konuların başlıkları ve önerilen yaklaşık ziyaret süreleri verilmiştir. Zaman sorunu olmadığında tur güzergahına Edincik de eklenebilir. Bu durumda yaklaşık olarak bir ila iki saat daha tur süresine ilave edilmelidir. Böylece toplam gezilecek mesafe yaklaşık 15 km daha fazla (25 km) olacaktır.

Tablo 7: Bandırma yarım günlük tur rotası ziyaret noktaları, mesafeler ve önerilen zaman takvimi

SIRA	ZİYARET NOKTASI	MESAFE	ZİYARET SÜRESİ	ANLATIM KONULARI
1	SON KURŞUN ANITI	BAŞLANGIÇ NOKTASI	30-45 dakika	Halit Paşa komutasındaki Kocaali Grubu'nun, 17 Eylül 1922 günü kaçan düşmanı takibi sonucu son çatışmaların yaşandığı Ayyıldız Tepe, Yarbay Vecihi Bey ve Binbaşı Süleyman Bey dahil olmak üzere 80 şehidin verilmesi, Anıtın yapımı ve anlamı.
2	ARKEOLOJİ MÜZESİ	6 KM (1-2 ARASI)	30-45 dakika	Müzenin kuruluş hikayesi ve sergilenen eserlerle ilgili bilgiler.
3	CUMHURİYET MEYDANI	2,5 KM (2-3 ARASI)	2-3 saat	Haydar Çavuş Camisi, Eski İskele Binası, Eski Gar Binası, Bandırma Palas Oteli, Atatürk Heykeli ve Şehitler Abidesi, Kırkpınar Başpehlivanları Heykeli'nin tarihi anlatım ve hikayeleri.
4	EDİNCİK (EKLENEBİLİR)	15 KM (3-4 ARASI)	1-2 saat	Erken Dönem Osmanlı Mimarî Eserleri; Edincik Evleri, Ulu Cami, Emir Sultan Camisi, Kız Mescidi, Kümbet Camisi, Osmanlı Mezar Taşları, Tarihi Çınar

Kaynak: Yazarlar tarafından düzenlenmiştir.

Günübirlik tur rotası önerisi

Hem günübirlik tek bir destinasyon olarak, hem de çoklu destinasyonlara eklenebileceği düşünülen bir tam günü kapsayan dört saat ile altı saat kadar süreceği öngörülen turda, Bandırma kent merkezinde yemek molası ve serbest zaman da plana dahil edilmiştir. İlk ziyaret noktası ile son nokta arasında toplamda kat edilen mesafe yaklaşık 45 km'dir. Çanakkale yönünden gelen turlar için tavsiye edilen güzergah tersten izlenebilir. Harita 4'te tur güzergahı ve ziyaret noktaları gösterilmiştir.

Harita 4: Bandırma günübirlik tur rotası ziyaret noktaları

Kaynak: Google Maps uygulamasından alınan harita üzerinde yazarlar tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 8'de tur esnasında ziyaret noktalarında turist rehberlerince anlatılacak genel konuların başlıkları ve önerilen yaklaşık ziyaret süreleri verilmiştir. Zaman sorunu olmadığında tur güzergahına Edincik de eklenebilir. Bu durumda yaklaşık olarak bir ila iki saat daha tur süresine ilave edilmelidir. Böylece toplam gezilecek mesafe yaklaşık 10 km daha fazla (55 km) olacaktır.

Tablo 8: Bandırma günübürlük tur rotası ziyaret noktaları, mesafeler ve önerilen zaman takvimi

SIRA	ZİYARET NOKTASI	MESAFE	ZİYARET SÜRESİ	ANLATIM KONULARI
1	DASKYLEION ANTİK KENTİ	BAŞLANGIÇ NOKTASI	30-45 dakika	Anadolu'da halen kazıları yapılan tek Pers Satraplık merkezi, kazı tarihi ve buluntular, Zerdüşt Dini ve Kült Yolu
2	KUŞ CENNETİ MİLLİ PARKI	17 KM (1-2 ARASI)	30-45 dakika	Park alanı içerisinde bulunan müzeyi ziyaret, bölgeyle ilgili flora ve fauna bilgileri, endemik bitki ve hayvan türleri, kuş gözlem kulesi ziyareti
3	CUMHURİYET MEYDANI	17 KM (2-3 ARASI)	2-3 saat	Haydar Çavuş Camisi, Eski İskele Binası, Eski Gar Binası, Bandırma Palas Oteli, Atatürk Heykeli ve Şehitler Abidesi, Kırkpınar Başpehlivanları Heykeli'nin tarihi anlatım ve hikayeleri.
4	ARKEOLOJİ MÜZESİ	2,5 KM (3-4 ARASI)	30-45 dakika	Müzenin kuruluş hikayesi ve sergilenen eserlerle ilgili bilgiler.
5	SON KURŞUN ANITI	6 KM (4-5 ARASI)	30-45 dakika	Halit Paşa komutasındaki Kocaeli Grubu'nun, 17 Eylül 1922 günü kaçan düşmanı takibi sonucu son çatışmaların yaşandığı Ayyıldız Tepe, Yarbay Vecihi Bey ve Binbaşı Süleyman Bey dahil olmak üzere 80 şehidin verilmesi. Anıtın yapımı ve anlamı.
6	EDİNCİK (EKLENEBİLİR)	7.5 KM (5-6 ARASI)	1-2 saat	Erken Dönem Osmanlı Mimari Eserleri; Edincik Evleri, Ulu Cami, Emir Sultan Camisi, Kız Mescidi, Kümbet Camisi, Osmanlı Mezar Taşları, Tarihi Çınar

Kaynak: Yazarlar tarafından düzenlenmiştir.

Bir gece konaklamalı tur rotası önerisi

Konaklamalı tur rotasına Bandırma'ya yaklaşık 20 km mesafedeki Erdek ilçesi de dahil edilmiştir. Günümüzde önemli turistik merkezlerden birisi olan Erdek, Türkiye'nin ilk sayfiye yerlerindedir (Erdek Belediyesi, t.y.). Kyzikos Antik Kenti'nden başka, ilçe sınırları içerisinde bulunan Kapıdağ Yarımadası, Kirazlı Manastırı ve Zeytinli Ada ile iki kilometreden uzun sahil şeridi ve yürüme yollarıyla Erdek, hem kıyı turizmine hem de doğa ve tarih turizmine katkı sağlayan çekiciliklere sahiptir. Tercihe göre ilçedeki yeme içme ve konaklama tesislerinden de faydalanılabilir.

Birinci günün dört saat ila altı saat 30 dakika kadar süreceği öngörülen turda, Bandırma kent merkezinde yemek molası ve serbest zaman da plana eklenmiştir. İkinci günün ise üç saat 30 dakika ila beş saat 15 dakika süreceği öngörülmektedir ve Erdek'te yemek molası-serbest zaman planlanmıştır. İlk ziyaret noktası ile son nokta arasında iki günde toplamda kat edilen mesafe yaklaşık 80 kilometredir. Turun başlangıç noktası ve takip edilecek güzergah, Bandırma'ya geliş yönüne göre tersten uygulanabilir. Harita 5'te tur güzergahı ve ziyaret noktaları gösterilmiştir.

Harita 5: Bandırma bir gece konaklamalı tur rotası ziyaret noktaları



Kaynak: Google Maps uygulamasından alınan harita üzerinde yazarlar tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 9’da tur esnasında ziyaret noktalarında turist rehberlerince anlatılacak genel konuların başlıkları ve önerilen yaklaşık ziyaret süreleri verilmiştir. Konaklamanın Bandırma otellerinde ya da Erdek otellerinde olması turu aksatmayacaktır.

Tablo 9: Bandırma bir gece konaklamalı tur rotası ziyaret noktaları, mesafeler ve önerilen zaman takvimi

SIRA	ZİYARET NOKTASI	MESAFE	ZİYARET SÜRESİ	ANLATIM KONULARI
1	DASKYLEION ANTİK KENTİ	BAŞLANGIÇ NOKTASI	30-45 dakika	Anadolu’da halen kazıları yapılan tek Pers Satraplık merkezi, kazı tarihi ve buluntular, Zerdüşt Dini ve Kült Yolu
2	KUŞ CENNETİ MİLLİ PARKI	17 KM (1-2 ARASI)	30-45 dakika	Park alanı içerisinde bulunan müzeyi ziyaret, bölgeyle ilgili flora ve fauna bilgileri, endemik bitki ve hayvan türleri, kuş gözlem kulesi ziyareti
3	CUMHURİYET MEYDANI	17 KM (2-3 ARASI)	2-3 saat	Haydar Çavuş Camisi, Eski İskele Binası, Eski Gar Binası, Bandırma Palas Otel, Atatürk Heykeli ve Şehitler Abidesi, Kırkpınar Başpehlivanları Heykeli’nin tarihi anlatım ve hikayeleri.
4	EDİNCİK	15 KM (3-4 ARASI)	1-2 saat	Erken Dönem Osmanlı Mimari Eserleri; Edincik Evleri, Ulu Cami, Emir Sultan Camisi, Kız Mescidi, Kümbet Camisi, Osmanlı Mezar Taşları, Tarihi Çınar
5	ARKEOLOJİ MÜZESİ	BAŞLANGIÇ NOKTASI	30-45 dakika	Müzenin kuruluş hikayesi ve sergilenen eserlerle ilgili bilgiler.
6	SON KURŞUN ANITI	6 KM (5-6 ARASI)	30-45 dakika	Halit Paşa komutasındaki Kocaeli Grubu’nun, 17 Eylül 1922 günü kaçan düşmanı takibi sonucu son çatışmaların yaşandığı Ayyıldız Tepe, Yarbay Vecihi Bey ve Binbaşı Süleyman Bey dahil olmak üzere 80 şehidin verilmesi, Anıtın yapımı ve anlamı.
7	KYZIKOS ANTİK KENTİ	13 KM (6-7 ARASI)	30-45 dakika	Kyzikos tarihi ve mitolojisi, Bandırma’yla olan ilişkisi, kazı tarihi ve buluntuları
8	ERDEK	9 KM (7-8 ARASI)	2-3 saat	Erdek tarihi, Kapıdağ Yarımadası, Mor Soğan

Kaynak: Yazarlar tarafından düzenlenmiştir.

Sonuç ve öneriler

Bu çalışmayla, Bandırma’nın sahip olduğu turistik zenginlikler ortaya konularak, şehrin tanıtımına ve turistik pazarda yer almasına yönelik katkısı olacağı düşünülen konaklamalı ve konaklamasız tur programları örnekleri verilmiştir. Şehrin gerek çevre il ve ilçelerle kara yolu, deniz yolu ve demir yolu

ile olan ulaşım kolaylığı, gerek sunduğu tarihi, kültürel ve doğal çekicilikleri ve gerekse transit bir geçiş noktası üzerinde olması sebebiyle potansiyel bir turist hareketliliği içerisinde yer alması önemli avantajlar olarak görülmektedir. Mevcut durum ve kaynaklarla bile doğru tanıtım, doğru yönetim ve doğru destekle Bandırma ve çevresindeki şehir turizminin kolayca canlandırılabilceği düşünülmektedir. Bu amaçla, süreç içerisinde nitelikli bir turizm anlayışıyla kentin dinamiklerini bozmayacak şekilde aşağıda sunulan öneriler doğrultusunda hareket edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yeni bir tur programı ve destinasyon ortaya konulurken, ziyaretçilerin ilgisini çekebilmek için doğru tanıtım ve reklam faaliyetlerinde bulunulmalıdır. Bandırma'nın sahip olduğu değerler ve turistik çekicilikler iyi bir şekilde analiz edilmeli, profesyonel yaklaşımlarla etkileyici bir slogan, şehri temsil eden bir yapı ya da bir konu ön plana çıkarılarak potansiyel ziyaretçilerin dikkatine sunulmalıdır. Turistik anlamda rakip şehirlerden farklı ve sadece Bandırma Şehri'ne ait unsurlar ön plana çıkarılmalıdır. Örneğin; Kurtuluş Savaşı'nın ilk kıvılcımın ateşlenmesinde Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a giderken bindiği *Bandırma Vapuru*, son çatışmaların yaşandığı ve son şehitlerin verildiği yer olan *Son Kurşun Anıtı*, Türkiye'nin ilk füzesinin Bandırmalı genç lise öğrencileri tarafından üretilmesini konu alan Bandırma Füze Kulübü isimli film tanıtım ve farkındalık yaratmak üzere kullanılabilir. Ayrıca şehrin sembol yapısını -yapılarını- ve bir slogan belirlemek için, Bandırmalıların fikirlerini de almak üzere çok katımlı anket çalışmaları yerel yönetim ve/veya üniversiteler tarafından düzenlenebilir. Bu konunun daha sonra Bandırma'da turizm içerikli çalışmalar yapmak isteyenler için önemli bir araştırma konusu olacağı değerlendirilmektedir.

Şehir turizmine yönelik çalışmalar ve planlamalar çerçevesinde, en önemli ve üzerinde durulması gereken konulardan birisi de şehir içi trafik akışını, çevreyi ve şehirde yaşayan sakinleri olumsuz anlamda etkilemeyecek şekilde planlamaktır. Günümüzde birçok turistik bölgede büyük sorunlar yaratan turizm kaynaklı trafik yoğunluğu açıktır. Özellikle tur otobüslerinin doğru planlama ve yönlendirmelerle güvenli ve sağlıklı şekilde ziyaretçileri indirme-bindirme duraklarının ve park yerlerinin düzenlenmesi gerekmektedir. Bandırma şehrinin, akılcı ve gerçekçi planlamalarla bu konuda avantajları olduğu düşünülmektedir. Gerek şehir girişinde ve gerekse şehir merkezinde trafik akışını bozmayacak düzenlemelerle, tur otobüslerinin sorunsuz bir şekilde hareket ve park etmeleri sağlanabilir. Konuyla ilgili yerel yönetim ve ilgili paydaşlar bir araya gelerek uzun vadeli ve taşıma kapasitesine uygun çözümler üretilmelidir. Bu anlamda, şehir merkezinde bulunan otopark alanlarının bazıları (İstanbul Deniz Otobüsleri karşıtı, Eski Tekel Binası otoparkı vb.) tur otobüslerine göre düzenlenebilir. Yine şehir girişinde uygun bölgeler (Bandırma Küçük Sanayi Sitesi civarı, Bandırma AVM karşıtı vb.) tur otobüslerinin park alanları olarak hazırlanarak, ziyaretçiler belediyeye ait daha küçük araçlarla ya da minibüslerle merkeze taşınabilir. Böylece büyük tur otobüsleri şehir trafiğinin akışını bozmayacaktır. Benzer uygulamalar Gökçeada, Hasan Boğuldu Şelalesi-Edremit, Side gibi ziyaret noktalarında uygulanmaktadır.

Sektörün önemli temsilcilerinden olan turist rehberleri ve acentalar konuyla ilgili toplantı ve/veya davetler düzenlenerek bir araya getirilmeli, fikir, görüş ve öneriler doğrultusunda şehrin turistik cazibe merkezi olmasına yönelik adımlar planlanmalıdır. Böylece hazırlanacak tur programları konunun uzmanları tarafından değerlendirilerek, daha etkili tanıtım ve reklam çalışmaları uygulanabilir. Özellikle çevredeki tur programlarına ve turizm hareketliliğine yoğun olan Balıkesir, Bursa, Çanakkale, İzmir ve İstanbul gibi ulaşımı kolay ve yakın illerdeki turist rehberlerinin ve acentaların davetli olarak seçilmesi daha olumlu katkılar sağlayacaktır. Tur programlarında Bandırma yer almasa da transit geçişler yapılırken, turist rehberlerinde yaratılacak farkındalıkla Bandırma ve çevresi ile ilgili anlatımlar yapılarak ziyaretçiler üzerinde merak ve ilgi uyandırılabilir. Böylece, yeni bir destinasyon olarak Bandırma'ya yönelik turlar düzenlendiğinde bu merakın ve ilginin ziyaretçilerin tercihlerinde olumlu etkileri olacağı düşünülmektedir.

Bandırma'nın sahip olduğu konaklama tesisleri doluluk oranlarına bakıldığında ortalama %50'nin altında olduğu görülmektedir. Şehirdeki 27 konaklama tesisinde bulunan yaklaşık 2000 yatak kapasitesi ilk bakışta yeterli gibi görünse de, bunun nicelik ve nitelik olarak artırılması gerekmektedir. Oda sayısı 30'un üzerinde olan tesis sayısı 13'tür. Kalabalık tur gruplarının şehre giriş yapması durumunda mevcut olanaklar yetersiz kalacaktır. Ayrıca, tesislerin büyük bir kısmının şehir merkezinde olmasının, tur

otobüslerinin rahatça otel önlerine yanaşmasında ve ziyaretçileri indirip bindirmesinde trafik açısından sorun teşkil edeceği düşünülmektedir. Yoğunluk durumlarında, kısa vadeli çözüm olarak Bandırma'ya ortalama 30 dakika mesafede olan Erdek, Manyas ve Gönen gibi çevre ilçelerdeki konaklama tesislerinden de faydalanılabilir.

Bandırma'da tur gruplarını ağırlayacak büyüklükte yiyecek-içecek tesisi sayısının yeterli olmadığı düşünülmektedir. Özellikle, 2020 yılı verilerine göre Turizm İşletme Belgeli tesisin bulunmaması büyük bir dezavantajdır. Bu sebeple, şehirde turizme yönelik yeme-içme tesislerine yatırımların yapılması öncelikli hedefler arasında olmalıdır. Bu konuda, yetkililerce söz konusu yatırımları teşvik edici planlamalar yapılmasının, yap-işlet-devret, düşük kredi vb. gibi kolaylıklarla potansiyel girişimcilerin Bandırma'ya davet edilmesinin ve konuyla ilgili bilgilendirmelerin, tanıtımların yapılmasının olumlu katkıları olacaktır.

Turistik amaçlı gezilerde ziyaretçiler anı biriktirirler. Bazen bu anılar maddi eşyalar olarak karşımıza çıkar. Bandırma için de sahip olduğu sembol yapılara ait hediyelik eşyalar tasarlanması ve sunulması olumlu katkılar sağlayacaktır. Sembol yapıların seçimi için araştırmalar, kent sakinlerini de kapsayan anketler, tasarım yarışmaları yapılabilir. Bu şekilde ortak bir akılla meydana getirilecek (Son Kurşun Anıtı, Eski İskele Binası vb. temalı) ürünler, şehrin imajına ve tanıtımına yardımcı olacaktır. Yukarıda bahsedilen ziyaret noktalarının yapısal olarak uygun olanlarında (Kuş Cenneti Milli Parkı, Son Kurşun Anıtı, Kyzikos ve Dasyleion Antik Kentleri vb.) ziyaretçiler için alış-veriş üniteleri kurulmasının ve Arkeoloji Müzesi'nde de bu olanağın sunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bir turistik destinasyonda en çok ihtiyaç duyulan konulardan birisi de ziyaretçilerin kullanacakları tuvalet, ibadethane, eczane gibi olanaklardır. Her ne kadar Bandırma şehir merkezinde yeterince bu tür ihtiyaçları karşılayacak olanaklar bulunsa da diğer ziyaret noktalarındaki durumun araştırılması ve analiz edilmesi gerekmektedir. Özellikle Son Kurşun Anıtı, Daskyleion ve Kyzikos Antik Kentleri'nin bulunduğu yerlerde tuvalet, çöp kutusu, bilgilendirme levhaları, temel ihtiyaçların alınabileceği büfe gibi olanaklar bulunmamaktadır. En azından geçici çözüm olarak portatif uygulamalarla bu tür hayati ihtiyaçlara yönelik alanların yapılması ve uzun vade de kalıcı yapıların üretilmesi yerinde olacaktır.

Hazırlanacak tur programlarına Bandırma'ya yakın ilçelerdeki turistik aktiviteler ve çekicilikler de eklenebilir. Manyas ve Gönen'de termal turizm, Erdek'te doğa ve deniz turizmi gibi seçenekler ile ziyaretçilerin ilgisini çekecek yakın yerler tur programlarında yer alabilir. Böylece, 2 ve 3 gece konaklamalı paket turların da planlanması mümkün hale gelecektir.

Bandırma'nın eksiklerinden birisinin de bir Kent Müzesi olduğu düşünülmektedir. Mevcut arkeoloji müzesinin daha da geliştirilmesi ya da ayrı bir kent müzesi yapımı şehre farklı bir değer katacaktır. Müze'de Kurtuluş Savaşı'nın son anlarının anlatımı, Kyzikos ve Dasykelion Antik Kentlerine ait görsel ve etkileşimli sunumlar sergilenebilir. Ayrıca, Bandırma tarihinde yer alan Bekir Sami Bey, Yarbay Vecihi Bey, Binbaşı Süleyman Bey, Haydar Çavuş, Sunullah Efendi, Hacı Yusuf gibi şehrin mahallelerine, sokaklarına, okullarına isimleri verilmiş şahsiyetlerin anıları ve hayat öyküleri müzenin bölümlerinden birisi olarak tasarlanabilir. Örneğin; *Bandırma Tarihine Sahip Çıkıyor* sloganıyla Bandırma'nın günümüzde var olmayan değerli kişi ve yapıları canlandırmalar, maketler ve heykellerle ilgi çekici kompozisyonlar oluşturularak, ziyaretçiler için alternatif bir cazibe merkezi oluşturulabilir.

Bandırma'nın arzu edilen seviyede bir turizm şehri olması için mevcut turistik çekicilikler, ulaşım kolaylıkları gibi unsurlar her ne kadar önemli olsa da tüm bunları bir araya getirerek, çözüm odaklı, şehir imajına katkı sağlayacak ve sürdürülebilir turizm anlamında gerçekleştirilmesi mutlaka doğru bir vizyon ve planlamaya bağlıdır. Burada en büyük görev yerel yönetimlere, üniversitelere ve sektörde yer alan diğer tüm paydaşlara düşmektedir. Özellikle Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi bünyesinde yapılan Bandırma'nın turizmine ve farkındalığına yönelik sempozyum, kongre, konferans vb. çalışmaların artırılması da sürecin daha hızlı ilerlemesine yardımcı olacaktır. Şehir sakinlerinin de davet edileceği çok katılımlı, bütünsel bir yaklaşımla çizilecek yol haritası ile Bandırma'nın kısa sürede bir turizm markasına dönüşmesinin mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Aktaş, G. (2016). Turizm arzı. Z. Aslan (Ed.), *Genel turizm içinde* (ss. 213-240). Grafiker Yayınları.
- Anadolu Ajansı. (Mart 2018) *Gelibolu Tarihi Alanı'nda 4 milyon ziyaretçihedefi*. 20 Şubat 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/gelibolu-tarihi-alaninda-4-milyon-ziyaretchedefi/1089402> adresinden erişildi.
- Anadoludakiler. (t.y.). *Kapıdağ'ın renkli ilacı mor soğanı*. 15 Ocak 2024 tarihinde https://anadoludakiler.org/bereket/___trashed-4/ adresinden erişildi.
- Arioğlu, İ. E. ve Atasoy, Ö. A. (2019). Yaşayan somut olmayan kültürel miras müzesi: Bandırma için bir model önerisi. A. Aydın ve G. Aydın (Eds.). 2. *Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu (UBS'19): Tam Metin Bildiriler Kitabı I* 228-236. Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Atasoy, Ö. A. ve Xalilov, A. S. (2019). Yaşayan bir köy projesi: Balıkesir/Bandırma-Edincik. A. Aydın ve G. Aydın (Eds.). 2. *Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu (UBS'19): Tam Metin Bildiriler Kitabı I* 198-205. Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Atatürk Ansiklopedisi. (t.y.). *Mimar Kemaleddin Bey (1870-1927)*. 13 Ocak 2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mimar-kemaleddin-bey-1870-1927/> adresinden erişildi.
- Atay, M. (1999). *Türk ulusal kurtuluş savaşının başlangıcı: 1999'dan 19 Mayıs 1919'a bakış*. 23 Şubat 2024 tarihinde https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/medergi/10.htm#:~:text=Ulus al%20direnme%20fikri%20C4%B0zmir%27in,ve%20direnme%20hareketinin%20ate%20%9Fini%20yakm%20C4%B1%20C5%9Ft%20C4%B1r adresinden erişildi.
- Bakır, T. (2018). Bandırma'da arkeolojik yerliler doğal ve tarihi çevrenin korunması, çevre ve turizm bilincinin geliştirilmesi. U.T. Sivrioğlu (Ed.), *Bandırma ve yakın çevresi tarihi içinde* (ss. 27-40). DORA Basım- Yayım Ltd. Şti.
- Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2024). *Bandırma*. 12 Şubat 2024 tarihinde <https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-65863/bandirma.html> adresinden erişildi.
- Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.a) *Antik kentler (Ören yerleri)*. 12 Ocak 2024 tarihinde <https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-90612/antik-kentler-oren-yerleri.html> adresinden erişildi.
- Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.b). *Tarihi yapılar*. 13 Ocak 2024 tarihinde <https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-65923/tarihi-yapilar.html> adresinden erişildi.
- Bandırma Belediyesi (2024). *Bandırma Belediyesi bu sene de EMITT'in gözdesi*. 22 Şubat 2024 tarihinde <https://www.bandirma.bel.tr/haber/bandirma-belediyesi-bu-sene-de-emittin-gozdesi> adresinden erişildi.
- Bandırma Belediyesi Yayınları. (2019). *Bir zamanlar Bandırma I. Bölüm (1892-1937)*. Özyurtlu Matbaacılık.
- Bandırma Kaymakamlığı. (t.y.). *Tarihçe*. 12 Ocak 2024 tarihinde <http://www.bandirma.gov.tr/tarihce> adresinden erişildi.
- Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi. (Temmuz 2022). *Bandırma'da coğrafi yapı ve nüfus*. 12 Şubat 2024 tarihinde <https://www.bandirma.edu.tr/tr/www/Sayfa/Goster/Bandirmada-Cografı-Yapı-ve-Nüfus-1083> adresinden erişildi.
- Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi. (Haziran 2024). *Bandırma'nın tarihçesi*. 12 Şubat 2024 tarihinde <https://www.bandirma.edu.tr/tr/www/Sayfa/Goster/Bandirmanin-Tarihcesi-1081> adresinden erişildi.
- Bandırma Palas Hotel. (2018). *Tarihçe*. 14 Ocak 2024 tarihinde <https://www.bandirmapalas.com/tarihce/> adresinden erişildi.
- Bandırma Ticaret Borsası. (2015). *Kırkpınar başpehlivanı Sabri Acar ile söyleşi*. 15 Ocak 2024 tarihinde <https://www.bantb.org.tr/wp-content/uploads/2021/10/dergi-2015.pdf> adresinden erişildi.
- Bandırma Ticaret Odası (2018), *Güney Marmara'nın parlayan yıldızı Bandırma*. 17 Ocak 2024 tarihinde <https://www.bandirmaticaretodasi.org/media/files/bandirma.pdf> adresinden erişildi.
- Bandırma Ticaret Odası. (2022). *Bandırma ekonomi raporu*. 17 Ocak 2024 tarihinde <https://www.bandirmaticaretodasi.org/tr/yayinlarimiz/p/bandirma-ekonomi-raporu-2022-31> adresinden erişildi.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism Management* (21), 97-116.

- Cooper, C., Fletcher, J., Gilbert D. & Wanhill, S. (1993). *Tourism principles & practice*. Pitman Publishing.
- Çağatay, H. (2022). Bir köyün stratejik liman haline gelişi: Bandırma. Z. Çevik, U.T. Sivrioğlu ve Ü. Doğan (Editörler), *Milli mücadele dönemi ve sonrası Bandırma* içinde (ss. 17-39). Zeus Kitabevi.
- Çağman, E. (2023). *Osmanlı arşiv belgelerinde Bandırma*. Seçil Ofset.
- Çatalkaya, Y. (t.y.). *Turizm endüstrisinin kapsamı*. 27 Şubat 2024 tarihinde <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/yusuf.catalkaya/121028/REKREASYON%20VE%20AN%C4%B0MASYON%206.%20HAFTA.pdf> adresinden erişildi.
- Çelik, Ş. (2012). Evliya Çelebi'nin Bandırma Aydıncık (Edincik) ve Erdek ile ilgili verdiği bilgiler ve bunların değeri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (28), 67-81.
- Çevik, Z. (2018). Bandırma'yı kurtaran Kocaeli Grubu ve son kurşun. U.T. Sivrioğlu (Ed.), *Bandırma ve yakın çevresi tarihi* içinde (ss. 449-470). DORA Basım-Yayım Ltd. Şti.
- Çiçek, C. ve Tektaş, N. (2019). Bandırma ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. A. Aydın ve G. Aydın (Eds.). 2. *Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu (UBS'19): Tam Metin Bildiriler Kitabı I* 327-335. Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Çiftçi, H. (2017). *Destinasyon pazarlamasında markalaşma ve markalaşma yolunda Şanlıurfa kent imajı* [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Selçuk Üniversitesi.
- Doğa Derneği. (t.y.). *Manyas (Kuş) Gölü*. 20 Şubat 2024 tarihinde <https://dogaderneği.org/manyas-kus-golu/> adresinden erişildi.
- Dumankaya, O. ve Ekmekçi, M. U. (2020). Şirinçavuş antik limanı taş eserleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (1), 23-36.
- Erdek Belediyesi. (t.y.). *Erdek tanıtım*. 20 Şubat 2024 tarihinde <https://www.erdek.bel.tr/erdek-tanitim> adresinden erişildi.
- Erdek Kaymakamlığı. (t.y.). *Kyzikos antik şehri*. 15 Şubat 2024 tarihinde <http://www.erdek.gov.tr/kyzkos-antik-sehri> adresinden erişildi.
- Erdek Ticaret Odası. (2023). *Kapıdağ mor soğanı nedir?* 15 Ocak 2024 tarihinde <https://erdekto.org.tr/kapidag-mor-sogani-nedir/> adresinden erişildi.
- Google Haritalar. (2024). 12 Şubat 2024 tarihinde <https://www.google.com/maps> adresinden erişildi.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, (2016). *Balıkesir turizm yatırım rehberi*. <https://www.gmka.gov.tr/dokuman-merkezi?page=3>. (Erişim Tarihi: 13.02.2024).
- Hanaylı, M. N. (2022). *Anadolu'da konut ve Türk Evi oluşumu süreci ve Edincik Evleri örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Işık Üniversitesi.
- İçöz, O. (2013). *Turistik ürün pazarlamasında marka imajının rolü ve bölgesel marka imajı yaratma* [Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- İlban M. O. ve Yıldız, N. (2021). Balıkesir'de iç turizm pazarı ve pazarı canlandırmaya yönelik alternatif turizm olanakları. 21. *Ulusal-5. Uluslararası Turizm Kongresi "İç Turizm"*. Ankara: Detay Yayıncılık, 1317-1323.
- İlhan, R., Doğan, M., Karadaş, A., Vardar, S. ve Öner, E. (2023). Daskyleion antik kenti ve Manyas Gölü çevrelerinde delgi sondaj yöntemli paleocoğrafya- Jeoarkeoloji araştırmalarının ilk sonuçları (Manyas-Balıkesir). *Erciyes Akademi*, 37(1), 261-289.
- İren, K. ve Kocaman, N. (2018). Daskyleion ilkçağ kenti koruma, onarım ve sergileme çalışmaları. U.T. Sivrioğlu (Ed.), *Bandırma ve yakın çevresi tarihi* içinde (ss. 73-85). DORA Basım-Yayım Ltd.Şti.
- İsmail, T and Rohman, F. (2019). The role of attraction, accessibility, amenities, and on visitor satisfaction and visitor attitudinal loyalty of Gili Ketapang Beach. *Jurnal Manajemen Teori dan Terapan Tahun*, 12 (2), 149-165.
- İstanbul Deniz Otobüsleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (2024). 12 Şubat 2024 tarihinde <https://www.ido.com.tr/tr/> adresinden erişildi.
- Karaöz, Ç. (2018). Daskyleion'un arkaik ve klasik dönemde Atina ile ticaret ilişkileri. U.T. Sivrioğlu (Ed.), *Bandırma ve yakın çevresi tarihi* içinde (ss. 47-55). DORA Basım- Yayım.
- Kaya, Ş. ve Tuncer, A. (2009). Bandırma eski iskele / Belediye eski binasının mimari ve fonksiyonel özellikleri. K. Pektaş, S. Cirtil, S. Ö. Cirtil, G. K. Öztaşkin, H. Özdemir, E. Aktuğ, ve R. Uykur (Eds.). *XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu* 351-358. Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.

- Kocaman, S. (2012). *Destinasyon yönetimi kapsamında marka kimliğine etki eden faktörlerin marka imajına etkisi: Alanya örneği* [Doktora Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Koçak, A. (2019). *Film turizmi ve destinasyon imajı algısı: Kapadokya örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (t.y.). *Balıkesir Bandırma Müze Müdürlüğü*. 12 Ocak 2024 tarihinde <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-281297/balikesir-bandirma-muze-mudurlugu.html> adresinden erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007). *Türkiye turizm stratejisi (2023)*. 11 Ocak 2024 tarihinde https://www.kuzka.gov.tr/dosya/turizm_stratejisi_2023.pdf adresinden erişildi.
- Mutaf, A. (2018). Haydar Çavuş Camii'nin inşası ve vakfiyesinin kuruluşu. U.T. Sivrioğlu (Ed.), *Bandırma ve yakın çevresi tarihi* içinde (ss. 201-217). DORA Basım- Yayım.
- Mutlu, H. G. ve Aydın, C. (2019). Turizm faaliyetlerinin bölgesel kalkınmadaki rolü: Bandırma örneği. M. E. Erçakır, M. Bayır, H. Güvenoğlu, Ş. Ş. Kutlu ve Y. E. Gürbüz (Eds.). 3. *Uluslararası Bölgesel Kalkınma ve Üniversitelerin Rolü Sempozyumu "Bandırma'nın Geleceği"* 317-323. Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Odacı, S. (2023). *Bandırma'nın düşman işgalinden kurtuluşu ve 17 Eylül Kurtuluş Günü kutlamaları*. Ceren Yayıncılık ve Kitabevi.
- Öner, H. H. ve Başar, H. (2019). Kapıdağ Yarımadası'nın flora zenginliği ve potansiyel doğa turizmi açısından değerlendirilmesi. A. Aydın ve G. Aydın (Eds.). 2. *Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu (UBS'19): Tam Metin Bildiriler Kitabı I* 183-201. Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Özbek, M. ve Güllü, K. (2021). Destinasyon tercihinde film ve dizi izlemenin önemi: Kapadokya'da film turizmi örneği. *Erciyes Akademi*, Özel Sayı, 855-873.
- Sadıç, C. (2017). *Temel paket tur oluşturma, planlama ve maliyetlendirme*. TÜRSAB Akademi.
- Savunma Sanayi. (2017). *Bandırma füze kulübü ve Türkiye'nin ilk füzesi*. 23 Şubat 2024 tarihinde <https://www.savunmasanayi.org/bandirma-fuze-kulubu-ve-ilk-turk-fuzesi/> adresinden erişildi.
- Sivrioğlu, U. T. (2018). Edincik'te Osmanlı eserleri ve mezar taşları. U.T. Sivrioğlu (Ed.), *Bandırma ve yakın çevresi tarihi* içinde (ss. 201-217). DORA Basım- Yayım Ltd. Şti.
- Söylemez, A. (2018). Balıkesir ili kuzeyinin kalkınmasında Güney Marmara Kalkınma Ajansının rolü üzerine bir değerlendirme. A. Aydın, H. Yıldız, G. Aydın ve H. Güvenoğlu (Eds.). *Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu (UBS'18): Tam Metin Bildiriler Kitabı II* 80-86. Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Şen, N. (2019). *Marka kentler ve sembol yapılar*. Detay Yayıncılık.
- Şimşir, N. (2018). Osmanlı'dan cumhuriyete Bandırma Limanı. U.T. Sivrioğlu (Ed.), *Bandırma ve yakın çevresi tarihi* içinde (ss. 521-539). DORA Basım- Yayım.
- Tarakçı, N. (2022). Bandırma Vapuru'nun hikayesi. Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi. 22 Şubat 2024 tarihinde https://tasam.org/tr-TR/Icerik/70090/bandirma_vapurunun_hikayesi adresinden erişildi.
- Tarım ve Orman Bakanlığı 2. Bölge Müdürlüğü. (2024). *Kuşçenneti milli parkı*. 15 Ocak 2024 tarihinde <https://bolge2.tarimorman.gov.tr/Link/14/Milli-Parklarimiz> adresinden erişildi.
- The Indra Gandhi National Open University (IGNOU). (t.y.). *The ancillary services in tourism*. s. 129. 01 Mart 2024 tarihinde <https://egyankosh.ac.in/bitstream/123456789/67183/3/Unit-9.pdf> adresinden erişildi.
- TÜRSAB Akademi. (2020). *Turizm ürün ve hizmetleri*. 28 Şubat 2024 tarihinde <https://www.tursab.org.tr/assets/pdf/turizm-urun-ve-hizmetleri.pdf> adresinden erişildi.
- Tunçbaş, G. ve Duman, A. (2018). Kyzikos antik şehrinin tarihsel-arkeolojik değeri ve mimari özelliklerine genel bir bakış. U.T. Sivrioğlu (Ed.), *Bandırma ve yakın çevresi tarihi* içinde (ss. 97-122). DORA Basım- Yayım.
- Tunçbaş, G. (2022). Antik çağlarda Kyzikos. C. Karataş (Ed.). *Kyzikos'tan Arteke'ye Erdek ve Kapıdağ tarihi* içinde (ss. 9-80). Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları A.Ş. Genel Müdürlüğü. (2024). 12 Şubat 2024 tarihinde <https://ebilet.tcddtasimacilik.gov.tr/view/eybis/tnmGenel/tcddWebContent.jsf> adresinden erişildi.

- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir yolları A.Ş. Genel Müdürlüğü. (t.y.). 12 Şubat 2024 tarihinde <https://www.tcdd.gov.tr/projeler/bandirma-bursa-yenisehir-osmaneli-hizli-tren-projesi> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *İstatistik veri portalı*. 12 Şubat 2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=n%C3%BCfus> adresinden erişildi.
- Türkiye Kültür Portalı. (2014). *Kyzikos antik kenti-Balıkesir*. 12 Şubat 2024 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/balikesir/gezilecekyer/kyzikos-antik-kenti> adresinden erişildi.
- Türkiye Kültür Portalı. (t.y.a). *Daskyleion antik kenti-Balıkesir*. 12 Ocak 2024 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/balikesir/gezilecekyer/daskyleion-antik-kenti> adresinden erişildi.
- Türkiye Kültür Portalı. (t.y.b). *Kırkpınar yağlı güreş festivali*. 14 Ocak 2024 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/kirkpinarayagliguresfestivali> adresinden erişildi.
- Türkiye Kültür Portalı. (t.y.c). *Kuş Cenneti Milli Parkı - Balıkesir*. 14 Ocak 2024 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/balikesir/gezilecekyer/kuscenneti-milli-parki> adresinden erişildi.
- Ulucutsoy, S. Ç. (2006). *Manyas Kuş Cenneti Milli Park Sahası, gel-git zonundaki yaz sezonu makrofitleri üzerine sistematik bir çalışma* [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Ulusoy, H., Avcıkurt, C., Köroğlu, A. ve Köroğlu, Ö. (2018). Bandırma İlçesi'nin turizm potansiyelinin belirlenmesi. A. Aydın, H. Yıldız, G. Aydın ve H. Güvenoğlu (Eds.). *Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu (UBS'18). Tam Metin Bildiriler Kitabı II* 426-444. Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Umar, B. (1993). *Türkiye'deki tarihsel adlar*. İnkılap Kitabevi.
- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. (t.y.). *Somut olmayan kültürel miras listelerinde Türkiye*. 14 Ocak 2024 tarihinde <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-Kültürel-Miras-Listeleri> adresinden erişildi.
- United Nations World Tourism Organization (UNWTO), (2008a). *Glossary of tourism terms*. 28 Şubat 2024 tarihinde <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> adresinden erişildi.
- United Nations World Tourism Organization, (2008b). *International recommendations for tourism statistics*. 28 Şubat 2024 tarihinde https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_83rev1e.pdf adresinden erişildi.
- United Nations World Tourism Organization, (Eylül 2023). 11 Şubat 2024 tarihinde <https://www.unwto.org/> adresinden erişildi.
- Yağlı Güreş Birliği. (2020). *Cumhuriyet dönemi başpehlivanları*. 14 Ocak 2024 tarihinde <https://www.yagliguresbirligi.gov.tr/sayfa/cumhuriyet-donemi-bas-pehlivanlari.html> adresinden erişildi.

Etik kurul onayı

Bu araştırma; anket ya da ölçek uygulamayı gerektiren, görüşme ve gözlem içeren; doküman, resim, anket vb. diğerleri tarafından geliştirilen ve bu yüzden de kullanım izni gerektiren çalışmalardan biri değildir. Ayrıca bu araştırma, insan veya hayvanlar üzerinde uygulanan klinik ya da deneysel bir çalışma da değildir. Bu nedenle araştırma için etik kurul izni alınmamıştır.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum ya da kişi ile çıkar çatışması söz konusu değildir.